

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Volnočasové aktivity a programy zacházení pro odsouzené
ve výkonu trestu odnětí svobody**

Bakalářská práce

Autor: Michala Luxová

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Alena Knotková

Oponent práce: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Michala Luxová

Studium: P18K0293

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Volnočasové aktivity a programy zacházení pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody**

Název bakalářské práce AJ: Leisure activities and treatment programs for prisoners

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá volnočasovými aktivitami a programy zacházení odsouzených mužů ve výkonu trestu odnětí svobody. Cílem práce je zjistit preference výběru aktivit a programů, a zda odpovídají dostatečně jejich potřebám ve výkonu trestu.

Teoretická část se okrajově zabývá historií a současností vězeňství. Zaměřuje se zejména na oddělení výkonu trestu a jejím personálním obsazením a popisuje činnosti zaměstnanců. Blíže specifikováno a podrobně charakterizováno je vytváření programu zacházení pro odsouzené a jejich realizace. V praktické části jsou prezentovány výsledky kvantitativního šetření. Na základě tohoto šetření jsou stanoveny závěry.

BIEDERMENOVÁ Eva, a PETRAS, Michal. Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8. HÁLA, Jaroslav. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. 183. ISBN 80-86708-05-5. Vyhláška č. 345/1999Sb. Ministrestva spravedlnosti, kterou vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Alena Knotková

Oponent: Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením své vedoucí samostatně a všechny literární prameny a informace, které jsou v práci použity, jsem uvedla v seznamu použité literatury.

V Hradci Králové dne

.....

Michala Luxová

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 1/2013
(Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Děkuji Mgr. Aleně Knotkové za vstřícný a trpělivý přístup a za odborné a profesionální rady při vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Luxová, Michala, *Volnočasové aktivity a programy zacházení pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021, 57 s. Bakalářská práce.

Ve své práci se zaměřuji na trávení volného času odsouzených ve Věznici Odolov, která beze sporu napomáhá k resocializaci odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Práce v teoretické části okrajově popisuje historii a současnost českého vězeňství. Dále se zaměřuje zejména na oddělení výkonu trestu a její personální obsazení a vyobrazuje činnosti zaměstnanců. Práce blíže specifikuje a podrobně charakterizuje vytváření programů zacházení pro odsouzené a jejich realizaci. Cílem práce je zjistit preference odsouzených, ve výběru volnočasových aktivit a programů zacházení ve Věznici Odolov. A zda odpovídají dostatečně jejich potřebám ve výkonu trestu.

V praktické části jsou prezentovány výsledky kvantitativního šetření. Na základě tohoto šetření jsou stanoveny závěry.

Klíčová slova

výkon trestu odnětí svobody, odsouzený, program zacházení, resocializace

Annotation

Luxová, Michala, *Leisure activities and treatment programs for convicted prisoners*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021, 57 p. Bachelor Degree Thesis.

In my work I focus on spending free time of convicts in Odolov Prison, which undoubtedly helps to resocialize convicts in prison. In the theoretical part of the work marginally describes the history and present of Czech prisons. It also focuses mainly on the sentence department and its staffing and depicts the activities of employees. The work further specifies and characterizes in detail the creation of treatment programs for convicts and their implementation. The aim of the work is to find out the preferences of convicts in the selection of leisure activities and treatment programs in Odolov Prison. And whether they correspond sufficiently to their needs in the execution of a sentence.

The practical part presents the results of a quantitative survey. Based on this investigation, conclusions are drawn.

Key words

Serving a custodial sentence, convicted, treatment program, resocialization.

Obsah

Úvod.....	9
1 Výkon trestu odnětí svobody.....	10
1.1 Stručný exkurz do historie výkonu trestu odnětí svobody	10
1.2 Vězeňská služba České republiky v současnosti.....	12
1.3 Oddělení výkonu trestu odnětí svobody, odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu a jejich činnost s odsouzenými	13
2 Resocializace a edukace.....	16
2.1 Práva a povinnosti odsouzených ve výkonu trestu	16
2.2 SARPO – Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených.....	17
2.3 PSVD – Prostupná skupina vnitřní diferenciacce	17
3 Programy zacházení a volnočasové aktivity	19
3.1 Tvorba a realizace programu zacházení ve Věznici Odolov	19
3.2 Složky programu zacházení a jejich obsah	21
3.3 Druhy aktivit a jejich cíle.....	22
3.4 Druhy programu zacházení a míra intervence působení na odsouzeného	23
3.5 Personální zabezpečení realizací aktivit programů zacházení	25
3.6 Standardizované programy	26
4 Kvantitativní výzkumné šetření.....	28
4.1 Popis místa výzkumu.....	28
4.2 Popis metody a cíle výzkumu	29
4.3 Formulace hypotéz	29
4.4 Interpretace výsledků.....	31
4.5 Vyhodnocení výzkumu.....	46
Závěr.....	48
Seznam použitých zdrojů.....	50

Seznam použitých zkratk	53
Seznam tabulek	55
Seznam grafů	56
Přílohy	57

Úvod

Bakalářská práce se zabývá volnočasovými aktivitami a programy zacházení pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS). Vězeňské prostředí je bezprostředně spjato s omezením určitých ústavních práv a svobod vězněných osob, jako je svoboda pobytu, svoboda pohybu, zachování listovního tajemství a další. Snahou zaměstnanců Vězeňské služby by mělo být usilování o zachování lidské integrity odsouzeného, a to i přes nepříliš hostinné podmínky ve VTOS. Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě, to znamená, že by zaměstnanci věznice, osobám zbaveným svobody, měli pomoci připravit se na soběstačný život v souladu se zákonem po propuštění z výkonu trestu a snažit se o jejich opětné začlenění do svobodné společnosti. Téma jsem volila nejen pro své profesní uplatnění ve vězeňství, ale i z hlediska možnosti získaných nových poznatků a informací, které v budoucnu mohou ve vězeňské praxi využít. Cílem mé práce je zjistit preference odsouzených ve výběru volnočasových aktivit a programů zacházení ve Věznici Odolov a také to, zda odpovídají dostatečně jejich potřebám ve výkonu trestu. Volnočasové aktivity a programy zacházení odborní zaměstnanci věznice považují jako jednu z nejdůležitějších součástí resocializace odsouzených.

Práce je určena pro každého, koho zajímá, jaký je postup resocializace uvnitř věznice, jak se účinně vytvářejí podmínky pro zaplnění denní náplně každého odsouzeného a kdo by se chtěl stát součástí pracovního kolektivu zaměstnanců Vězeňské služby.

Hypotézy jsou ověřovány kvantitativní metodou ve formě dotazníků. Práce je zdůvodněna s oporou o odbornou literaturu a má teoreticko-empirický charakter.

Záležitostí volnočasových aktivit a programů zacházení pro odsouzené se ve svých publikacích věnuje mj. Biedermanová (2011), Petras (2011), Hála (2005). Problematikou edukací a reedukací odsouzených ve VTOS se například věnují Raszková a Svobodová Hoferková (2015).

1 Výkon trestu odnětí svobody

Účelem VTOS je záměrně působení na odsouzené všemi prostředky, které stanovuje Zákon 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen ZVTOS) tak, aby se snížilo nebezpečí recidivy a po propuštění odsouzení vedli spořádaný život v souladu se zákonem, usiluje se tedy o ochranu celé společnosti před pachateli trestné činnosti a v konání další trestné činnosti jim zamezit. Další legislativou, kterou je VTOS realizován, je Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody (dále jen ŘVTOS). Chod věznic se řídí nařízením generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky. Dílčí věznice ustanovuje ministr spravedlnosti České republiky a také jmenuje či odvolává generálního ředitele Vězeňské služby České republiky.

Účel VTOS směřuje k tomu, aby odsouzený měl schopnost pracovat, kulturně se zdokonalovat, vzdělávat, využíval užitečně volný čas a rozvíjet schopnost solidního soužití se všemi ostatními lidmi (Raszková, Hoferková, 2013, s. 38). K trestu patří také jeho pojmání jako nápravného prostředku. Nejde tedy o mstu společnosti a zabránění dalšího působení, ale o to, aby se potrestaný mohl navrátit do společenských vrstev jako nová osoba (Jandourek, 2011, s. 136).

1.1 Stručný exkurz do historie výkonu trestu odnětí svobody

O trestání a věznění lidí se hovořilo již ve starověku, trest odnětí svobody v dnešním pojetí nemá ani tak zdaleka starou historii. Jednotlivci, kteří ve společnosti zhřešili, byli vyhnáni a izolováni od svého společenství. Na tento významný poznatek lidé ani v pozdějších dobách nezapomněli (Fábry, 2006, s. 8). Do 14. století se užívalo iracionální prokázání viny, tzv. ordály – neboli boží soudy. Na jejich provedení se podíleli zejména duchovní. Trest odnětí svobody se takřka neuplatňoval, neboť zařízení na zabezpečení výkonu trestu a jeho výkon nebyl vybudován. Až polovina 16. století nalézá v trestu věznění širší využití (Raszková, Hoferková, 2013, s. 16-18).

Na přelomu 18. a 19. století dochází k přelomu od trestání k věznění (Foucault, 2000, s. 319). Trestní právo se rozvíjelo v období osvícenství, kde vznikaly normy na ochranu státu a jeho právního řádu, kde v zákonících je určen úkol stíhat zločince a zákaz ho podporovat (Francek, 2002, s. 32). V roce 1804 byla zavedena Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského. Zločiny se trestaly dvěma způsoby a to smrtí, nebo žalářem. Ten se rozděloval na doživotní a dočasný, ukládal se od šesti měsíců do dvaceti let. Segmentoval se na

tří stupně, a to na žalář, těžký žalář a nejtěžší žalář. Vězení se rozeznávalo dvojí, tzv. obyčejné a tuhé. V obyčejném vězení byl vězeň bez pout a okovů, v tuhém vězení byl okován pouty na nohách (Raszková, Hoferková, 2013, s. 21). V Praze roku 1823 byla zřízena první státní trestnice, kde tehdy poprvé došlo k řádné diferenciaci vězňů, oddělení mužů od žen, mladistvých od dospělých, do samovazeb byli pouze zařazováni pachatelé vražd a těžkých zločinů. V této věznicí začal jako první vyučovat vězně kaplan, vlastenec a pedagog František Josef Řezáč. I on byl vězňem a zakusil reálný život za mřížemi. Po této zkušenosti viděl nápravu zločinců ve vzdělání a výchově, přemýšlel o alternativních trestech a zabýval se otázkami postpenitenciární péče. (Sochůrek, 2007, s. 27). Je právem považován za průkopníka české penologie.

Další důležitý mezník vězeňství na území České republiky (dále jen ČR) byl v roce 1990, kdy prezident Václav Havel vyhlásil amnestii, z celkového počtu 22 000 odsouzených bylo propuštěno 16 000 osob na svobodu (VSČR, 2017, online). Pozměnil se díky změnou politických poměrů i přístup státu k vězeňství. Byla vypracována Koncepce rozvoje českého vězeňství, v níž docházelo stanovení cílů a postupů. Nastávalo k humanizaci, která spočívala v uznání vězňů jako občanů, v záruce základních práv a svobod vězňů, vytvoření systému zacházení s odsouzenými a profesnímu zkvalitnění personálu (Raszková, Hoferková, 2013, s. 34). Důležitým dokumentem pro VTOS je Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2025, obsahující devět článků. Je to zaměstnávání vězňů, zdravotnictví ve věznicích, vzdělávání, programy zacházení a SARPO, legislativní změny v oblasti vězeňství, řešení problematiky drog a ostatních návykových látek, financování vězeňství, resocializace propouštěných vězňů, návaznost na prevenci a post péči, bezpečnost ve věznicích (VSČR, 2017, online). Cílem tohoto dokumentu je reagovat na nové podmínky a spojitosti, v nichž se české vězeňství nachází a zároveň naznačit směřování a priority do budoucna (Raszková, Hoferková, 2013, s. 44). Veškeré předpisy upravující zacházení s vězni vycházejí ze Standardních minimálních pravidel pro zacházení. V Evropských vězeňských pravidlech se klade důraz na zachování důstojnosti, jednat lidsky a užitečně, rozvoj a vytvoření efektivního vězení, pro které už neplatí, že vězení je školou zločinu (Raszková, Hoferková, 2013, s. 44-47).

1.2 Vězeňská služba České republiky v současnosti

„Vězeňská služba České republiky (dále jen VS ČR) je zřízena podle Zákona č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů a je podřízena Ministerstvu spravedlnosti ČR, jež je ústředním orgánem státní správy při vězeňství a plní ve vztahu k vězeňství funkci zřizovatele“ (Sochůrek, 2008, s. 20). Činnost VS ČR zajišťuje Generální ředitelství VS ČR, v současné době, v čele s generálním ředitelem, vrchním státním radou, genmjr. PhDr. Petrem Dohnalem. VS ČR je ozbrojeným bezpečnostním sborem a byla zřízena dne 1. ledna 1993 (VSČR, 2017, online). Zanikl tak dřívější Sbor nápravné výchovy a byla konstituována VS ČR (Hála, 2005, s. 51). VS ČR se člení do třech skupin: Vězeňská stráž, Justiční stráž a Správní služba. Úkolem Vězeňské stráže je zabezpečovat výkon vazby, VTOS, dohlížet, střežit a eskortovat vězněné osoby. Justiční stráž zajišťuje bezpečnost a klidný průběh v soudních budovách a státních zastupitelství. Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle všeobecně platných právních předpisů a zajišťuje organizační a další odborné činnosti (Sochůrek, 2008, s. 20, 21). Další úlohou, které VS ČR přísluší, je výzkum v odvětví penologie, jehož výsledky uplatňují v praxi. VS ČR jako složka trestní justice ctí právní řád ČR, Listinu základních práv a svobod a Doporučení Rady Evropy. V ČR je momentálně 35 věznic, obr. 1, z toho 10 vazebních, každá věznice má svého ředitele (VSČR, 2017, online). Dle zákona č. 58/2017 Sb. ze dne 19. ledna 2017 se nepodmíněný trest odnětí svobody vykonává diferenciovaně ve dvou typech věznic, a to s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou (§56 odstavec 1).

V ostraze je vybudován komplex tří oddělení, diferencovaných podle stupně zabezpečení: oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. Na základě vyhodnocení míry vnitřních a vnějších rizik je určen stupeň zabezpečení. Vnější riziko znázorňuje rozsah nebezpečnosti odsouzeného pro společnost, především s ohledem na trestnou činnost, za kterou mu byl nařízen trest, délku trestu a formu zapříčinění a s přihlédnutím k tomu, jestli už ve výkonu trestu byl. Vnitřní riziko vyjadřuje míru rizika v ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu s ohledem na individuální profil odsouzeného, v níž se zohledňuje zejména charakter jeho trestné činnosti, průběh výkonu trestu a hrozba útěku. Pokud není ohrožen účel trestu, mohou být v jedné věznici zřízena oddělení různých typů (VSČR, 2017, online). Věznice Odolov, kde realizují praktickou část své závěrečné práce, je věznice s ostrahou s nízkým a středním stupněm zabezpečení. Vyhodnocení rizik realizuje odborná komise sestavená z vedoucího výkonu trestu, psychologa, speciálního pedagoga, vychovatele a

sociálního pracovníka. S přihlédnutím na doporučení odborné komise, o umístění odsouzeného do oddělení rozhoduje ředitel věznice.

Obr. 1 Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR (zdroj: Statistická ročenka VSČR, 2016)

1.3 Oddělení výkonu trestu odnětí svobody, odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu a jejich činnost s odsouzenými

Přímá práce s odsouzeným se realizuje na oddělení výkonu trestu (dále jen OVT), je to stěžejní oddělení ve věznici, kde zaměstnanci s odbornou kvalifikací zde vykonávají systematickou a záměrnou činnost, která by měla vést k resocializaci osob zbavené svobody.

Dle Nařízení generálního ředitele (dále jen NGR) VS ČR č. 5/2016 o zaměstnancích a příslušnících VS ČR, zabezpečujících výkon vazby, VTOS a výkon zabezpečovací detence stanoví organizaci, činnost a plní odpovědné úkoly tyto zaměstnanci:

Vedoucí OVT odpovídá za plnění účelu VTOS a organizaci výkonu dozorcí služby tak, aby byl souhrnně zabezpečován účel výkonu trestu, vnitřní diferenciaci, zvláštnosti jednotlivých kategorií odsouzených a zacházení s nimi. Při zajišťování předvádění odsouzených kooperuje s příslušnými orgány činnými v trestním řízení. Předkládá řediteli věznice (dále jen ŘV) ke schválení souhrnný plán zacházení s odsouzenými na období jednoho roku, aktuální seznam aktivit programu zacházení pro odsouzené, překládá požadavky na čerpání rozpočtových prostředků k realizaci aktivit programu zacházení (NGŘ VSČR 5/2016 §31, §32).

Dozorci OVT dohlíží, aby trest byl vykonán v souladu s vnitřním řádem určité věznice. Koná tak všemi zákonnými prostředky při plném respektování lidské a občanské důstojnosti vězňených osob (Hála, 2005, s. 55). Jejich úkolem je zajišťovat realizaci denního časového rozpisu, provádět vycházky odsouzených a jejich fyzické, případně jmenné, početní prověrky. Spolupracovat s vychovateli při vykonávání programů zacházení, revidovat a dbát na hygienu a důkladnou ústrojovou kázeň odsouzených. Dohlíží na úklid a pořádek, uzavření a uzamčení všech vstupů v ubytovnách odsouzených. Na určeném místě provádějí osobní prohlídky odsouzených a jejich věcí, zabráňují vnášení a držení nepovolených věcí, jako jsou například drogy, sečné a bodné zbraně, mobilní, radiokomunikační, záznamové techniky. A zajišťují přepravu k eskortám, k přerušeni nebo propuštění z trestu (NGŘ VSČR 5/2016 §57, §58).

Mezi primární funkce psychologa OVT se řadí psychologická diagnostika, individuální nebo skupinové psychoterapie a psychologické poradenství. Tyto služby jsou umožněny nejen vězňeným osobám, ale i vězeňskému personálu (Hála, 2005, s. 57). Dále provádí krizovou intervenci odsouzených a doporučuje další opatření pro zacházení s osobou v krizovém psychickém stavu. Podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných příslušným orgánům. Participuje na zkoumání vzniku příčin mimořádných událostí a navrhuje patřičná opatření k jejich řešení trestu (NGŘ VSČR 5/2016 §41, §42).

Sociální pracovník OVT poskytuje na základě diagnostické činnosti právní informace a poradenství. Při plnění svých funkcí spolupracuje se zaměstnanci Probační a mediační služby, obecních a městských úřadů, azylových domů, úřadů práce, charit apod. (Hála, 2005, s. 61). Jedním z podstatných úkolů je sociální práce zaměřená na plynulý přechod odsouzených do všedního občanského života. Navazuje potřebné kontakty s blízkými osobami odsouzených. S příslušnými předpisy podává návrhy finanční sociální výpomoci při výstupu z výkonu trestu (NGŘ VSČR 5/2016 §46).

Ústřední činností speciálního pedagoga OVT je metodické řízení vychovatelů, kde koordinuje aktivitu týmu, který zpracovává komplexní diagnózu odsouzeného jeho program zacházení a vytváří okolnosti pro realizaci tohoto programu (Hála, 2005, s. 61). V rámci týdenního plánu zpracovává přehled jednotlivých aktivit programu zacházení včetně určení místa, času a určení osobní odpovědnosti za jejich realizaci. Předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc. Vyslovuje názor k výběru odsouzených k zařazení do zaměstnání, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přemístění odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přeřazení (NGŘ VSČR 5/2016 §39).

Vychovatel OVT a jeho prioritou v činnosti je zacházení s odsouzenými. Vede je k přijetí viny a odpovědnosti za spáchaný a trestní čin. Inspiruje odsouzené osobním příkladem a každodenním setkáním ke změně dosavadního životního stylu. Používá při zacházení s odsouzenými odměn a kázeňských trestů. Odsouzeným rovněž zpracovává hodnocení pro potřeby soudu při jednání o podmíněčném propuštění (Hála, 2005, s. 61). Veřejného zasedání se i zúčastňuje. Vede osobní karty odsouzených. Vede početní a jmenný přehled odsouzených, rozhoduje o jejich ubytování do cel nebo ložnic, zajišťuje kontrolu korespondence odsouzených a realizaci telefonních hovorů. Zabezpečuje realizaci práv odesílání a přijetí balíčků, provedení nákupů, využívání vycházek. Zprostředkovává žádosti, stížnosti, podněty a styk odsouzených s ostatními zaměstnanci věznice. Také sleduje aktivitu a kvalitu přítomnosti odsouzených v programu zacházení a přímo organizuje dvě aktivity programu zacházení (NGŘ VSČR 5/2016 §48).

Pedagog volného času OVT jeho základním úkolem je výchovná a vzdělávací činnost orientovaná na oblast zájmového vzdělávání s odborným zaměřením na celkový osobitý rozvoj. Vykonává vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a sebe-obslužné aktivity ve skupině nebo individuálně. Osobně vede minimálně čtyři průběžné aktivity programu zacházení, rozložené v celém průběhu týdne. Organizuje spolu s ostatními zaměstnanci hromadné akce volnočasového charakteru (NGŘ VSČR 5/2016 §52).

2 Resocializace a edukace

Termíny resocializace a edukace jsou při tvorbě programu zacházení značně podstatné a používané. Abychom pochopili zásady resocializačních programů, je nutné tyto termíny objasnit a porozumět jim.

„Resocializace označuje opětovnou socializaci, opakované zespolečenštění člověka sociálně nepřizpůsobivého s cílem napravit jeho fungování v obecně přijímaných životních a sociálních rolích. Tento proces je chápán jako pozitivní neintencionální sociální výchova, která se odehrává díky činnostem v lidských sociálních skupinách a díky mechanismům, které označujeme jako imitace, identifikace a internacionalizace“ (Válková a kol., 2014, s. 35). Podstatnou roli v procesu resocializace hrají pracovníci, kteří jsou na danou činnost náležitě připraveni. Značnou tradici v našich podmínkách má činnost kurátorů pro dospělé a pro mládež a v posledních době i pracovníků probační a mediační služby. Obsah práce těchto zaměstnanců je pečovat o delikventy ve spolupráci s orgány trestním řízení a účastnit se soudního projednávání případu. Pro dospělé je příznačným ústavním zařízením věznice, kde resocializační procesy zajišťují v zásadní míře speciální pedagogové a vychovatelé. Okolnosti v těchto zařízeních jsou složité a leckdy bohužel nebudují předpoklady pro odpovídající realizaci resocializačních procesů (Kraus a kol., 2010, s. 318-319).

Edukace vyjadřuje širě chápaný proces výchovy a vzdělání. Jejím cílem je nikoliv jen dosažení určitých vědomostí a poznatků, ale i získání konkrétní změny v chování klienta, transformace hodnotových a vztahových postojů, volních a citových struktur osobnosti. V edukačním procesu by klient měl získat nové hodnoty, umět je ve svém životě aplikovat a porozumět jim. Měl by si přivlastnit určité dovednosti jak v činnosti teoretické, tak činnosti praktické a získat nové návyky (ZSHK, 1999, online).

2.1 Práva a povinnosti odsouzených ve výkonu trestu

Vyžaduje-li zákon, aby odsouzený respektoval předpisy a práva ostatních lidí, orgánů a státu, musí tedy také garantovat respektování jeho práv ve VTOS. V první řadě je to právo na ochranu práv odsouzeného, uspokojování základních sociálních potřeb, umožnění zdravotní péče, ubytování v hygienickém prostředí, právo na informace a vzdělávání, právo na duchovní péči, právo volit a ostatní práva a povinnosti vyplývající ze ZVTOS, vnitřních řádů a dalších předpisů (Bajcura, 1999, s. 99-100). A to například právo na osmihodinovou dobu ke spánku, právo na nejméně jednohodinovou vycházku denně, právo přijímat a na svůj náklad odesílat písemná

sdělení, právo na patřičné osobní volno (Raszková, Hoferková, 2013, s. 95). Odsouzený je ale také povinen podřídit se některým vymežujícím opatřením, jako je svoboda pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství, právo na svobodný výběr zaměstnání, právo podnikat, shromažďovat se ve spolcích a sdružení. Mezi další základní povinnosti odsouzeného patří plnit příkazy zaměstnanců VS, dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit úkoly programu zacházení, podrobit se osobním prohlídkám a umožňovat kontrolu svých soukromých věcí, je jim zakázáno přechovávat, vyrábět či pronášet nepovolené věci, hrát hazardní hry za účelem zisku, tetovat sebe či jiné odsouzené, sebepoškozovat se. Za nedodržení těchto povinností, může být odsouzený kázeňsky potrestán (Sochůrek, 2007, s. 41-42).

2.2 SARPO – Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených

SARPO jako penitenciární nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb vychází z premisy, že zájmem společnosti je vkládat zvláštní snahu především do těch odsouzených, u nichž má taková snaha šanci vést ke změně, a kde tento zvrát povede ke snížení nebezpečnosti pro společnost. Vedle významné části populace odsouzených ovlivnitelné režimem a prací a malé části této populace, která není ovlivnitelná vůbec, totiž bývá početná skupina odsouzených, která je do určité míry dostupná změně, avšak vykazuje tak vysoká rizika nebo stupeň narušení, že je k tomu zapotřebí specifických intervenčních postupů (Drahy a kol., 2018, s. 2)

Je to společný projekt VS ČR a Probační a mediační služby, který se začal budovat roku 2003. Do praxe bylo zavedeno dnem 1. 11. 2012. Specialisté na základě anamnézy a pohovoru s odsouzenými zadají příslušné informace. A program na jejich základě vytvoří rizika, která pomohou rozčlenit odsouzeného pro další zacházení. Rizikové faktory se dělí na dynamické a statické. Faktory dynamické jsou aktuální, stále trvají a jdou ovlivnit. Faktory statické vystupují z anamnézy, již se udály a jsou neměnné. Při zacházení s odsouzenými je kladen akcent na snížení rizika opakování trestného činu (Drahy a kol., 2018, 8-12).

2.3 PSVD – Prostupná skupina vnitřní diference

Odsouzení ve věznicích jsou začleňovány v rámci vnitřní diference do tří skupin podle toho, jak naplňují stanovené cíle programu zacházení, zda je kázeňsky trestán nebo naopak odměňován, podle jejich postojů k trestnému činu, který spáchali či jak plní povinnosti během věznění. Po nástupu do výkonu trestu je odsouzený zařazen do II. PSVD, pokud si plní své povinnosti, může být přehodnocen program zacházení a odsouzený přeřazen do I. PSVD.

Naopak pokud program zacházení neplní, dopouští se kázeňských přestupků, bude odsouzený přeřazen do III. PSVD. Odsouzení, kteří mají I. PSVD mají určité výhody jako například přednostní umístění do zaměstnání, udělení volného pohybu, mají přístup do posilovny a v neposlední řadě připojení odborných zaměstnanců na podmíněné propuštění (Motejl, 2010, s. 16).

3 Programy zacházení a volnočasové aktivity

Sociálně hodnotné prožívání volného času je problém většiny odsouzených, jedinců s kriminálním životním stylem. Díky nedostatku motivace k aktivnímu pozitivnímu a sociálně rozvrhovanému životnímu stylu a trávení volného času z části chyběním znalostí a dovedností. Spousta odsouzených svůj volný čas před zatčením trávila tím, že se zdržovala po hospodách, planým tlacháním, konzumací drog a alkoholu a nudou. Kriminologické výzkumy potvrzují pasivní trávení volného času jako významný kriminogenní faktor (Mezník a kol., 1995, s. 48). Pávková volný čas chápe jako protiklad nutné práce a povinností, čas, kdy si své jednání můžeme nezávisle vybrat, děláme je dobrovolně a s potěšením a přináší nám uspokojení (Pávková, 2001, s. 15). Volnočasové aktivity ve věznici jsou dobrovolné a je na samotných odsouzených, které si zvolí. Na výběr mají hned několik variant. Například stolní hry, míčové hry, mohou navštěvovat knihovnu, kulturní místnost s televizorem, duchovní službu apod. Tyto aktivity mají vliv na chování a vyrovnanost vězňených osob. Tím, že se uvolní, odreagují, rozvíjí si dovednosti, kreativitu. Ve věznicích nejsou jen volnočasové aktivity, ale i tzv. programy zacházení (dále jen PZ), které se od volnočasových aktivit liší tím, že jsou povinné.

Historické kořeny je třeba hledat v tzv. progresivním systému VTOS, jenž kladl důraz na převýchovu vězně a jeho návrat do společnosti (Kalvodová, 2016, s. 123). PZ obsahuje pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity s diferencovaným přístupem ke každému odsouzenému při jejich realizaci. Je zhotovován v součinnosti s každým jednotlivým odsouzeným, který vykonává trest delší než tři měsíce, za přítomnosti odborných zaměstnanců. Odsouzený má možnost zvolit si z těch programů, které věznice považuje za vhodné a které je schopna pomoci svých zaměstnanců případně s pomocí dalších organizací (Biedermanová, Petras, 2011, s. 15). *„Zpracovává se na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení“* (Zákon č. 169/1999 Sb., §41).

3.1 Tvorba a realizace programu zacházení ve Věznici Odolov

PZ je základní forma cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného ve VTOS, zejména slouží k jejich vedení pro přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu výkonu trestu. Je souhrnem konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se účastnit nebo které může vykonat.

Hlavní zásady pro zpracování a realizaci PZ jsou plánování, tvorba a realizace PZ se ve Věznici Odolov zásadně řídí ZVTOS a Vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. (dále jen ŘVTOS). PZ se zaměřují na snižování identifikovaných rizik (životní styl odsouzeného, nedokončené vzdělání závislostní chování, nedostatečné pracovní návyky) a kriminogenní faktory (celkový kontext páčání trestné činnosti), které by v budoucnu mohly vést k opakovanému selhání a návratu do VTOS. Dále se zaměřují na práci s trestnou činností, postoj odsouzeného k trestné činnosti a uvědomování si souvislosti jejího páčání a předcházení těmto situacím. PZ zpracovává speciální pedagog na základě doporučení zaměstnanců v Komplexní zprávě, která vychází z výstupu z hodnocení rizikových faktorů z prediktivního nástroje SARPO.

PZ je aktualizován v souladu s měnícími se podmínkami, např. splnění cíle, zařazení do práce, vyřazení z práce apod. Každý odborný zaměstnanec vede stanovenou dokumentaci samostatně.

Výpis z NGR č. 5/2016: *„Vychovatel vede osobně podle svého odborného zaměření zpravidla dvě průběžné aktivity programu zacházení, speciální pedagog vede nejméně jednu aktivitu, psycholog věznice vede nejméně jednu aktivitu, sociální pracovník vede nejméně jednu aktivitu, pedagog volného času nejméně čtyři aktivity v časové dotaci minimálně 45 minut na jednu aktivitu, rozložené podle potřeby v průběhu celého týdne včetně dnů pracovního volna a klidu a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci.“* Jednotná evidence aktivit ve Věznici Odolov se vede tak, že odborný zaměstnanec má sběrné desky pro každou aktivitu, která obsahují aktuální seznam evidovaných odsouzených, kteří mají danou aktivitu uvedenou v PZ, příprava na vzdělávací (speciálně výchovnou) aktivitu a její stručné zhodnocení s uvedeným počtem účastníků z řad odsouzených a případnou aktivitu odsouzených. Odborný zaměstnanec organizuje vedení individuálních volnočasových aktivit dle schopností odsouzených umístěných v kolektivu, kde stanovenou dokumentaci vedou odsouzení nápomocni odbornému zaměstnanci, a odborný zaměstnanec provádí vlastní kontrolní činnost. Absenci či změnu času konání aktivity oproti týdennímu plánu aktivit musí odborný zaměstnanec hlásit speciálnímu pedagogovi a vedoucímu OVT. Vyhodnocování stanovených PZ probíhá plně v souladu s metodickým listem ŘOVVaT č. 15/2007. PZ je stanoven odsouzenému po odborné komisi a je periodicky vyhodnocován (změny v chování, jednání a postojích odsouzeného během VTOS a ke spáchanému trestnému činu) a současně se vyhodnotí míra vnitřních a vnějších rizik. Hodnocení úspěšnosti plnění PZ vyhodnocují kmenoví vychovatelé jednotlivých oddílů.

Hodnotí se motivace odsouzeného k řešení problému, míra a kvalita zapojení při plnění stanoveného PZ (interní zdroje Věznice Odolov).

3.2 Složky programu zacházení a jejich obsah

Tab. 1. Složky programů zacházení

složky	obsah
Pracovní	<ul style="list-style-type: none"> • Zaměstnávání odsouzených s volným pohybem uvnitř věznice, s volným pohybem mimo věznici, vnější nestřežené pracoviště • Práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice • Pracovní terapie vedená odborným zaměstnancem VS ČR • Předcházení nežádoucímu vlivu vězeňské subkultury
Vzdělávací	<ul style="list-style-type: none"> • Vzdelávání vedené či kontrolované odborným zaměstnancem VS ČR • Získávání vědomostí pro aktivní přístup k životu po ukončení VTOS • Vzdelávání vedené externími subjekty • Předcházení nežádoucímu vlivu vězeňské subkultury
Speciálně výchovné	<ul style="list-style-type: none"> • Práce s riziky a kriminogenními potřebami a trestnou činností • Sociální působení • Speciálně pedagogické působení • Psychologické působení • Terapeutické působení • Předcházení nežádoucímu vlivu vězeňské subkultury

Zájmové	<ul style="list-style-type: none"> • Nácvik účelného trávení volného času • Předcházení nežádoucímu vlivu vězeňské subkultury
Oblast utváření vnějších vztahů	<ul style="list-style-type: none"> • Zachovávat a posilovat existující funkční sociální zázemí, jako primární pomoc při přechodu do civilní společnosti • Pomoc při ukončení VTOS (zaměstnání, ubytování, doklady) • Besedy a pracovníky pomáhajících organizací a institucí • Extramurální aktivity

Zdroj: vlastní zpracování z interních zdrojů Věznice Odolov

3.3 Druhy aktivit a jejich cíle

Mezi vzdělávací aktivitu ve Věznici Odolov patří čeština pro cizince, kde je cílem učit se elementární znalosti českého jazyka tak, aby odsouzený po propuštění z VTOS měl reálnou možnost uplatnění na trhu práce a v začlenění se do společnosti, dále učit se elementární znalosti českého jazyka, které mu umožní snadnější porozumění situací a pravidel ve VTOS a elementární znalost českého jazyka tak, aby po propuštění z VTOS mohl plynule na tyto znalosti navázat, případně je rozšířit. Další vzdělávací aktivitou je angličtina nebo němčina pro začátečníky. Cílem této aktivity je projevovat zájem o světový jazyk, díky kterému odsouzený bude mít na trhu práce větší uplatnění a reálnou možnost uplatnění na trhu práce a v začlenění se do společnosti. Důležitou vzdělávací aktivitou je bezpečnost silničního provozu, kde se usiluje o získání orientace v současné evropské kulturní i politické situaci jako prevence sociopatologických názorů. Rozvíjet schopnost, řešit finanční záležitosti, identifikovat finanční problémy a dluhové pastě, seznamovat se základy finanční gramotnosti a tím se připravovat na samostatný a zodpovědný život, projevovat snahu řešení a splácení pohledávek, to jsou cíle aktivity finanční gramotnost.

Další důležitou aktivitou je dějepis a zeměpis, kde cílem je získat historické informace a respekt ke kulturním a sociálním odlišnostem. Základy společenského chování se snaží o kultivaci vlastního životního stylu, jednání a chování. Právní povědomí zase seznamuje s právními normami, jako je Občanský zákoník, Správní řád, Zákoník práce. Do aktivit speciálně výchovných se například řadí seminář pro uživatele drog a seminář o protidrogové problematice a prevenci, kde je cílem pracovat na patřičném uvědomění si rizik spojených

s výrobou a distribucí omamných a psychotropních látek. Seminář o protialkoholní problematice, jako už název napovídá, se pracuje na uvědomění rizik spojených s nadměrnou konzumací alkoholu. Aktivita, která se nazývá psychohygienu a relaxace se s ní cíleně pracuje na snižování psychického napětí a úzkosti a na nácvičku relaxačních technik využitelných jak během VTOS, tak i v běžném životě. Do zájmových aktivit se řadí samoobslužné činnosti, kde se v rámci přípravy na propuštění z VTOS se maximálně zapojují do samoobslužných činností v příslušném oddílu. Zájmová aktivita rockový klub se snaží o kultivaci vlastního životního stylu, poznává nové společenské nemateriální hodnoty a tím mění svojí životní motivaci, subjektivně se snaží chápat rozdíly mezi materiální a uměleckou hodnotou.

Další aktivita teorie sportu a tělovýchova se snaží o respektování pravidel osvojování sportů a optimální rozvoj své zdatnosti, dále například kroužek dřevomodelářský a výroba hudebních nástrojů, tam se aktivně odsouzení zapojují do pracovní činnosti v dřevomodelářské dílně a upevňují pracovní návyky a smysl pro povinnost, snaží se pochopit význam pracovního úsilí. Pracovní zařazení umožňuje odsouzenému získat vzornou pracovní morálku a plněním pracovních úkolů si upevňuje pracovní návyky, které uplatní v životě po propuštění z VTOS. Buď je pracoviště navržené odbornou komisí schválené ŘV, kde odsouzený dostane volný pohyb mimo věznici, nebo pomocné a úklidové práce ve prospěch věznice. Oblast utváření vnějších vztahů znamená udržovat kladný kontakt se svým sociálním zázemím. Odsouzení, kteří nejeví zájem o nic, mají navržený program základního motivačního zacházení, kde je cílem dodržování pořádku, kázně bezpečnosti, norem upravující VTOS, posilovat pocit odpovědnosti za své jednání a zapojováním do pomocných a úklidových prací v oddílu (interní zdroje Věznice Odolov).

3.4 Druhy programu zacházení a míra intervence působení na odsouzeného

Tab. 1.2 *Druhy programů zacházení dle stanovené míry kriminogenních rizik v Komplexní zprávě*

Druh programu zacházení	Dynamické riziko	Míra intervence
Minimální	Nízké 0-25	<ul style="list-style-type: none"> • Etopedické zacházení • Režim • Kázeň

		<ul style="list-style-type: none"> • Skupinové a individuální poradenství • Aktivity pracovní a zájmové • Pracovní aktivity - zařazení do pracoviště na všech úrovních volného pohybu
Standartní	Střední 25-50	<ul style="list-style-type: none"> • Etopedické zacházení • Skupinové a individuální • Poradenství • Režim a kázeň • Aktivity pracovní a vzdělávací • Pracovní aktivity – zařazení do pracoviště na všech úrovních volného pohybu
Speciální	Vysoké 50-75 Velmi vysoké 75-100	<p>Motivování odsouzení</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dlouhodobé projekty • Standardizované programy VS ČR • Aktivity speciálně výchovné a vzdělávací • Pracovní aktivity – zařazení do pracoviště s volným pohybem dle míry rizika
Základní motivační		<p>Nemotivování odsouzení, odmítající svým podpisem přijetí programu zacházení</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Dodržování pořádku, kázně a bezpečnosti • Pracovní aktivity dle míry rizika • Individuální míra odborné intervence <p>Cíl: motivace odsouzeného ke změně postojů a chování</p>
Výstupní	Nejméně 3 měsíce před reálným koncem VTOS	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný způsob života v souladu se zákonem po ukončení VTOS • Pracovní aktivity, sociální a samoobslužné aktivity

Zdroj: vlastní zpracování z interních zdrojů Věznice Odolov

3.5 Personální zabezpečení realizací aktivit programů zacházení

Tab. 1.3 Personální zabezpečení realizací aktivit programu zacházení ve Věznici Odolov

Odborný zaměstnanec	počet
Vychovatel, vychovatelka	13
Speciální pedagog	4
Pedagog volného času	2
Sociální pracovník	2
Psycholog	1
Duchovní	1
Celkem odborných zaměstnanců	23

Zdroj: výsledky z interních zdrojů Věznice Odolov

3.6 Standardizované programy

Standardizované programy (dále jen SP) jsou určeny pro odsouzené, kteří nejsou zařazeni do žádného specializovaného oddělení, přesto je u nich cílené působení smysluplné a žádoucí. Jsou to odsouzení s vysokými kriminogenními riziky a na opačné straně odsouzení, u nichž je vysoký předpoklad, že se po cílené intervenci plnohodnotně zapojí do občanské společnosti. Jsou zde nastavena pouze minimální kritéria pro výběr cílové skupiny, metody a cíle zacházení a způsob měření účinnosti. Součástí SP může, ale nemusí, být psychoterapie. SP jsou přenositelné mezi věznicemi, při zachování všech kritérií a podmínek (Jiříčka, Prokešová, 2012, s. 24).

Hlavním cílem programu změna rizikových postojů, hodnot, vzorců myšlení a chování odsouzených směrem k sociálně žádoucím formám. Posláním programu je snižovat nebezpečnost a pravděpodobnost recidivy u rizikových pachatelů trestné činnosti vykonávajících trest výkonu trestu odnětí svobody a tím přispívat k ochraně společnosti (NGŘ 35/2011, §1).

V současnosti jsou ve VSČR realizovány následující standardizované programy:

1. **Program 3Z** (zastav se, zamysli se, změň se) – program zaměřený na vícekrát trestané odsouzené za majetkovou trestnou činností před podmíněným propuštěním (Biedermanová, Petras, 2011, s. 33).
2. **GREPP** - vzdělávací program pro práci s pachateli odsouzenými za trestné činy násilí na dětech se sexuálním podtextem (Jiříčka, Prokešová, 2012, s. 25).
3. **GREPP 1** – intenzivní, krátkodobý reedukační program pro pachatele TČ násilí na dětech (týrání dětí, komerční sexuální zneužívání dětí a zneužívání dětí bez komerčního aspektu). Pro indikovanou skupinu je Program povinnou činností, ke které není umožněn alternativní výběr. Je realizován ve Věznici Nové Sedlo a Heřmanice. **GREPP 2** – dlouhodobý terapeutický program pro úspěšné absolventy intenzivního programu **GREPP 1**. Program je ve spolupráci s předními českými sexuology z léčebny v Praze-Bohnicích. Pro indikovanou skupinu odsouzených je program nepovinný a je podmíněn souhlasem odsouzeného. Program je realizován ve Věznici Heřmanice (NGŘ 35/2011, Příloha 2, §1, 2, 3).
4. **PARDON** – intervenční program pro řidiče s problémovým průběhem řídičské praxe. Byl vytvořen s centrem dopravního výzkumu a jeho hlavním cílem je prevence recidivy rizikového dopravního chování. Pardon je krátkodobý terapeuticko-edukativní program

pro odsouzené muže. Cílem je vytvoření náhledu chování problémového jedince, které vedlo k dopravnímu přestupku či TČ v dopravě. Garantem programu je psycholog, lektoři jsou vybraní zaměstnanci věznice, kteří splňují podmínky specifikované v daném manuálu. Posouzení pro zařazení odsouzených provádí psycholog ve spolupráci s vychovateli a speciálními pedagogy. Pardon je pro indikovaného nepovinnou činností a zařazení je podmíněno jeho souhlasem. Činnost probíhá denně v rozsahu 6 hodin, v celkovém rozsahu 39 hodin. Program probíhá ve Věznici Pardubice a Odolov (NGŘ 35/2011, Příloha 4, §1, 2, 3). Program probíhá vždy dvakrát ročně, přičemž v roce 2012 jím prošlo celkem 32 odsouzených, s celkovým výhledem 48 vězňů ročně. Je pravidelně zaznamenáván Centrem dopravního výzkumu, finanční stránku zajišťuje Ministerstvo vnitra prostřednictvím grantu (mvcr, 2012, online).

5. **TP KEMP pro násilníky** - dlouhodobý terapeutický program pro odsouzené pachatele násilné trestné činnosti. Hlavním cílem je prevence recidivy násilných trestných činů a dosažení přeměny chování a pozice zařazených odsouzených (Jirička, Prokešová, 2012, s. 25, 26).
6. **Doživotně odsouzení** – program dlouhodobého zacházení d doživotně odsouzenými, který je zaměřen na snižování jejich nebezpečnosti (Biedermanová, Petras, 2011, s. 35).

4 Kvantitativní výzkumné šetření

4.1 Popis místa výzkumu

Věznice Odolov se řadí mezi mladší věznice v České republice, nachází se v Podkrkonoší, v centru turistické oblasti Jestřebích hor a v blízkosti Adršpašsko-teplických skal, v obci Malé Svatoňovice a v části obce Odolov, což se nachází nedaleko okresního města Trutnov - v areálu bývalého dolu. Vězeňská služba České republiky areál převzala na počátku roku 1992 a první odsouzení nastoupili k výkonu trestu odnětí svobody v roce 1993. Věznice Odolov je zařazena do kategorie věznic s nízkým a středním stupněm zabezpečení. Tresty odnětí svobody zde vykonávají muži starší 18 let. Ubytovací systém je ložnicového typu a současná normová kapacita je 298 míst (4 m² / na odsouzeného). Průměrně jsou tedy umístěni po 4 – 6 osobách.

Věznice má od 1. 9. 2013 vlastní hospodářské středisko, které řídí i devět pracovišť ve firmách mimo věznici. V nich v roce 2020 bylo zaměstnáno průměrně 213 odsouzených, kteří splňovali podmínky pro udělení volného pohybu mimo věznici. Ve vlastní režii zaměstnává věznice odsouzené na pozicích v autodílně, elektrodílně, kadeřník, v kuchyni, prádelně, údržbě, nádvorní partě, v Zotavovně VS ČR Přední Labská. Mimo tyto placené pozice věznice zaměstnává odsouzené příležitostně i na práci ve prospěch věznice – bez nároku na odměnu, např. brigádníci v údržbě a dřevodílně.

Od dubna 2019 věznice spolupracuje s organizací Volonté Czech a agenturou DP Work. Obě organizace jsou zapojeny do projektu, financovaném Evropskou unií. Dlouhodobá spolupráce je i s Diakonií, ta realizuje pomoc nejen formou poskytování oblečení pro odsouzené, kterým končí trest, ale i formou darování brýlí, zavazadel, zajištění základních potravin po ukončení výkonu trestu. Dále spolupracují se společností Rubikon, která spočívá zejména v pravidelném zasílání aktuálních nabídek pracovních příležitostí pro propuštěné odsouzené. Věznice dlouhodobě spolupracuje i s Občanským sdružením NNO Laxus, jejichž zaměstnanci poskytují ve věznici služby v oblasti protidrogové osvěty. Do věznice dochází za odsouzenými i duchovní, zástupce Církve československé husitské. Na propuštění odsouzeného spolupracují sociální koordinátoři a sociální pracovníci, prohlubuje se i spolupráce s probační a mediační službou. Věznice je známá tím, že ve své dřevomodelářské dílně odsouzení vyrábějí nebo restauroují pod dohledem odborného zaměstnance hudební smyčcové nástroje a hračky.

4.2 Popis metody a cíle výzkumu

Pro vypracování praktické části bakalářské práce jsem zvolila s ohledem na probíhající pandemii kvantitativní metodu „*Kvantitativní výzkum se zabývá získáváním údajů o četnosti výskytu něčeho, co již proběhlo nebo se děje právě nyní. Účelem je získat měřitelné číselné údaje. Aby byly naplněny podmínky shromažďování údajů a mohli jsme získat statisticky spolehlivé výsledky, pracujeme s velkými soubory respondentů v procesu formálního dotazování*“ (Kozel, 2006, s. 120). Šetření bylo zvoleno na metodě kombinovaného dotazníku. Dotazník obsahuje 12 výběrových a 2 otevřené otázky, kde respondenti, mohli přímo vyjádřit svůj názor. Dotazník se tedy skládá celkem ze 14 otázek. Dotazník byl sestaven tak, aby byl pro odsouzené co nejjednodušší, přehledný a snadný. Vyplnění dotazníků proběhlo v únoru 2021, kde 120 dotazníků bylo předáno přes vychovatele náhodným respondentům a bylo jim sděleno, že dotazník je dobrovolný a anonymní. Návratnost vyplněných dotazníků byla 87,5 %. Deset dotazníků bylo vráceno zcela prázdných a pět dotazníků bylo popsáno nevhodnými komentáři a kresbami a byly vyřazeny pro neúplnost a pro uvedení více odpovědí. Nežli jsem provedla samotný sběr dat, došlo tzv. k předvýzkumu a dotazníky jsem vyzkoušela na dvaceti totožných respondentech, na kterých byl později výzkum proveden. Díky této zkoušce jsem vyloučila případné otázky a uspořádala jejich sled a obtížnost dle získaných údajů.

Vyhodnocení a rezultat empirického výzkumu jsem zakomponovala do prostorového výšečového grafu dle velikosti odpovědi, které usnadňují vyhodnocování dat a porovnávají rozmanité hodnoty z tabulky (Spousta, 2009, s. 129). Vzhledem k osobnostnímu charakteru výběrového souboru nemusí být odpovědi vždy důvěryhodné. Tyto osoby mají tendenci ve většině případu odpovídat účelově a ne vždy pravdivě. Přesto jsem se snažila zvolit výběr otázek takový, aby se na ně dalo odpovědět co nejpřesněji a nejpravdivěji.

Cílem šetření bylo zjistit preference odsouzených ve výběru volnočasových aktivit a programů zacházení ve Věznici Odolov. A zda odpovídají dostatečně jejich potřebám ve výkonu trestu.

4.3 Formulace hypotéz

Hlavní výzkumná otázka:

Jak vyhovuje odsouzeným ve Věznici Odolov nabídka volnočasových aktivit a programu zacházení?

Dílčí otázky:

Jak hodnotí odsouzení přístup odborných zaměstnanců vůči nim?

Jak vnímají plnění programů/aktivit?

Jaké procento odsouzených chce využít nabídku programů/aktivit, které plnily ve VTOS, po propuštění?

Kterých programů/aktivit se zúčastňují nejraději?

Hypotézy:

H₁: Odsouzení mladšího věku si raději volí zájmové aktivity na rozdíl od odsouzených vyššího věku.

H₂: Odsouzení preferují častěji zájmové aktivity před vzdělávacími.

H₃: Odsouzení, kteří mají vyšší stupeň dosaženého vzdělání, mají větší zájem o aktivity vzdělávací na rozdíl od odsouzených s nižším stupněm dosaženého vzdělání.

Hypotézu **H₁** čerpám z Eriksonovy vývojové teorie (Erikson, 1999, s. 72), kde v období mladšího věku je uvědomění své identity a formování svého „já“ základní vývojovou krizí. Člověk nahlíží na své záliby jako možnost seberealizace, potvrzuje jimi svou svébytnost.

Hypotézu **H₂** vycházím z Vágnerové (2012, s. 808), která udává, že recidivisté mívají nižší nebo žádné vzdělání, většinou jim chybí i pracovní kvalifikace. Dá se tedy očekávat, že lidé ve výkonu trestu budou mít negativní názor na vzdělávání.

Hypotéza **H₃** je vytvořena na předpokladu, že populace, která má nižší vzdělání, směřuje zájmovým aktivitám a populace, která má vyšší vzdělání, nalézají oblibu ve vzdělávacích aktivitách. Domnívám se, že míra znalostí závisí na hodnotách a dostatku informací.

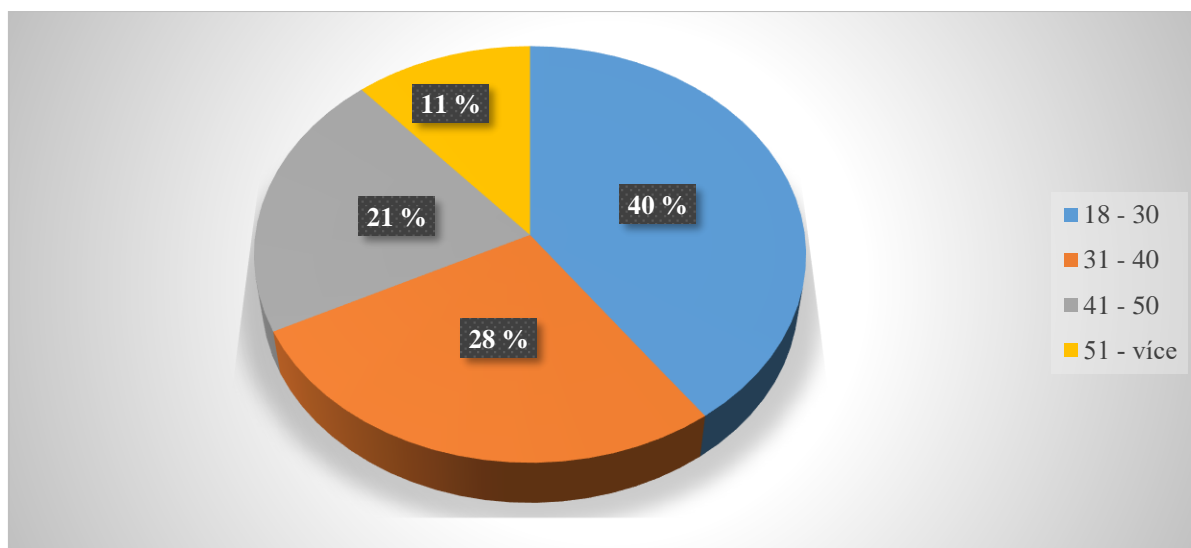
4.4 Interpretace výsledků

Tab. 2 *Věk respondentů*

Věk respondentů	absolutní počet N	%
18 - 30	42	40 %
31 - 40	29	28 %
41 - 50	22	21 %
51 - více	12	11 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 1 *Věk respondentů*

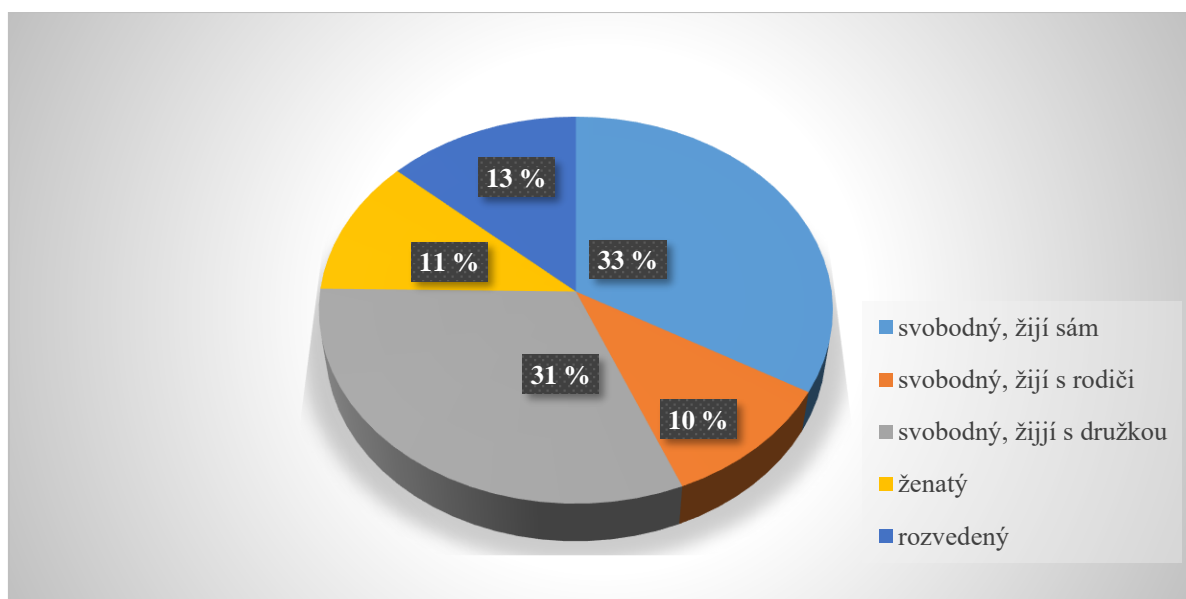
První otázka v dotazníkovém šetření se týkala věku respondentů. Nejpočetnější soubor dotazovaných respondentů, který dotazník vyplnil, byla skupina odsouzených ve věku 18 – 30 let. Z celkového počtu jich tvořilo 42 respondentů. Věkové rozmezí 31 – 40 let tvořilo 29 respondentů, 41 – 50 let 22 respondentů a poslední skupinou byla věková hranice 51 a více let, kde dotazník vyplnilo 12 respondentů

Tab. 3 Rodinný stav respondentů

Rodinný stav	absolutní počet N	%
svobodný, žijí sám	35	33 %
svobodný, žijí s rodiči	11	10 %
svobodný, žijí s družkou/druhem	33	31 %
ženatý	12	11 %
rozvedený	14	13 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 2 Rodinný stav respondentů

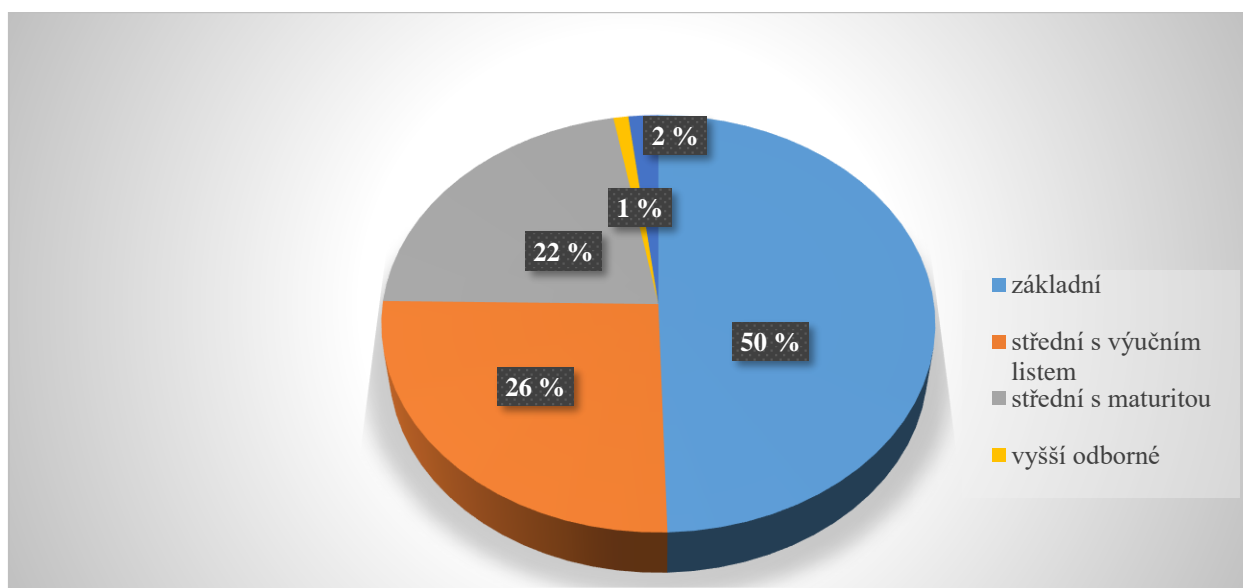
V druhé dotazníkové otázce byli respondenti dotazováni na jejich rodinný stav. Při struktuře této otázky jsem brala zřetel na doporučení odborných zaměstnanců na příhodnou volbu odpovědí. Jak mi bylo sděleno, mnoho odsouzených uvádí ve své charakteristice vězně svůj rodinný stav ne jen jako svobodný, ženatý, rozvedený, ale že žije sám, s rodiči nebo s družkou, případně s druhem. V celkovém součtu u tohoto dotazu respondenti odpověděli nejvíce, a to 35 odsouzených, že jsou svobodní a žijí sami. Poté ve 33 případech uvedli, že žijí s družkou/druhem. A 9 respondentů dopsalo, že žijí přímo s druhem. 12 dotazovaných respondentů uvedlo, že jsou rozvedení, 12 ženatí a nejméně označilo políčko, že jsou svobodní a žijí s rodiči (v celkovém počtu 11).

Tab. 4 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Nejvyšší dosažené vzdělání	absolutní počet N	%
základní	52	50 %
střední s výučním listem	27	26 %
střední s maturitou	23	22 %
vyšší odborné	1	1 %
vysokoškolské	2	2 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

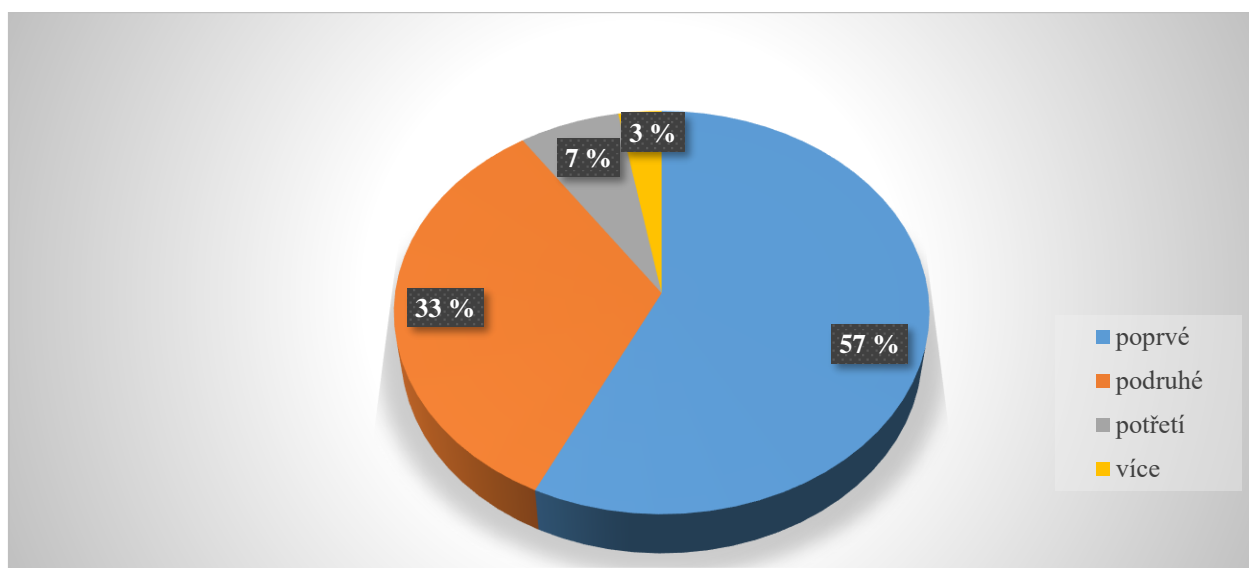
Pro dotazované respondenty byla třetí otázka v dotazníku bezproblémová. Všichni řádně uvedli své nejvyšší dosažené vzdělání. Kde 52 odsouzených uvedlo, že má pouze vzdělání základní, jeden z respondentů do poznámky připsal, že základní vzdělání ani nedokončil. 27 dotazovaných absolvovalo střední vzdělání s výučním listem, kde 5 respondentů napsalo přímo obor, i když to po nich nebylo vyžadováno. Konkrétně se jedná o následující výčet: automechanik, traktorista a třikrát zedník. Dalších 23 odsouzených absolvovalo střední vzdělání s maturitou, 1 vyšší odborné a 2 odsouzení vzdělání vysokoškolské, kterým je 49 a 52 let. Z celkového souhrnu vzdělání vychází, že vzdělanost odsouzených není na kvalitní úrovni.

Tab. 5 Četnost trestů respondentů

Četnost trestů	absolutní počet N	%
poprvé	60	57 %
podruhé	35	33 %
potřetí	7	7 %
více	3	3 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 4 Četnost trestů respondentů

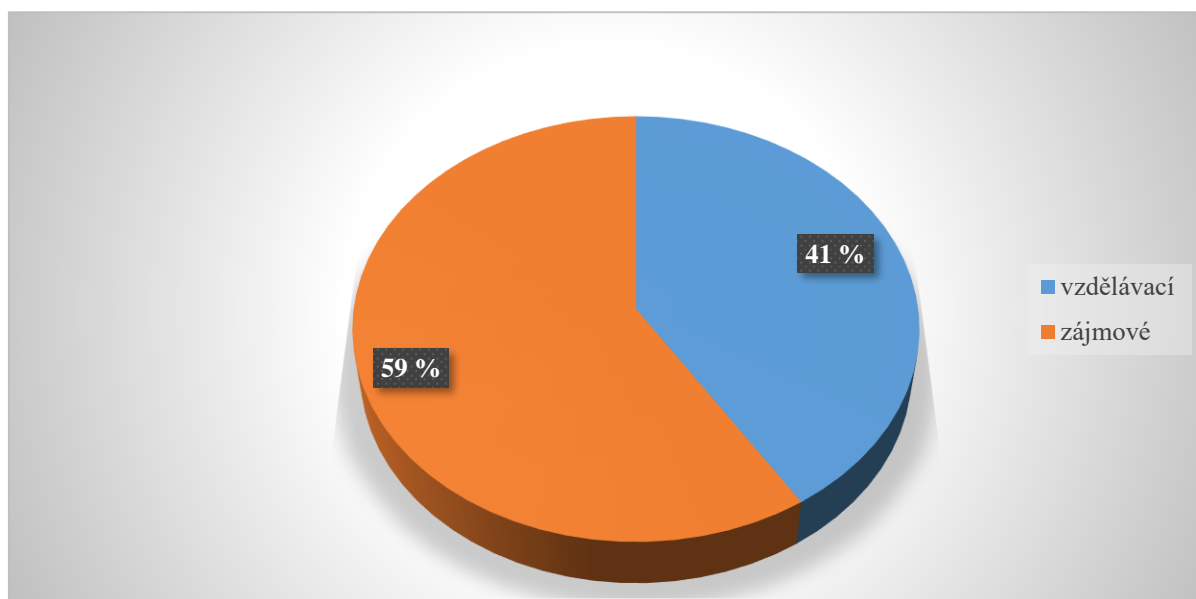
Tabulka, která stanovuje po kolikáté je daný dotazovaný ve výkonu trestu, oznamuje to, že se v 57 % jedná o odsouzené, kteří si odpykávají trest poprvé. V celkovém počtu 60 respondentů. Další možnost v dotazníku byla, že odsouzený je ve výkonu trestu podruhé, tuto variantu přiznalo 35 respondentů. Třikrát odsouzení uvedlo 7 respondentů. Skutečnost, která zahrnuje, že vězněný je ve výkonu trestu více jak potřetí, uvedli 3 respondenti.

Tab. 6 Obliba aktivit PZ u respondentů

Obliba aktivit PZ	absolutní počet N	%
vzdělávací	43	41 %
zájmové	62	59 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 5 Obliba aktivit PZ u respondentů

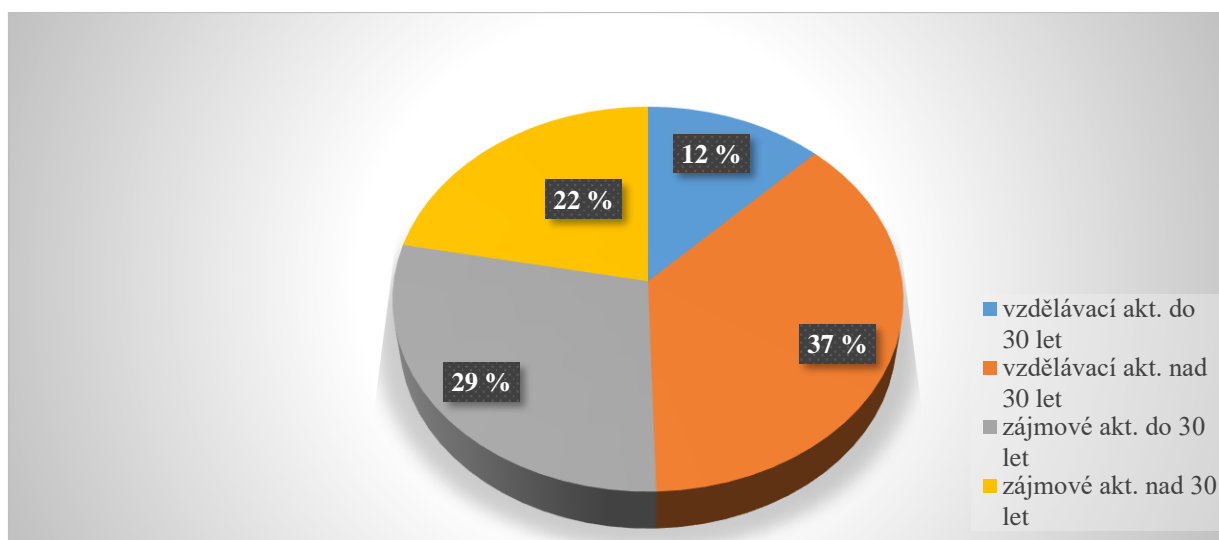
Na základě zjištěných výsledků můžeme shledat, že šestá dotazníková otázka byla pro respondenty zřetelná. Z celkového počtu 62 odsouzených konstatovalo, že se z aktivit stanoveného programu zacházení nejraději účastní zajímavých aktivit. Přesto značná část respondentů volila i vzdělávací aktivity, konkrétně 43 odsouzených. Jeden z odsouzených, který uvedl zajímavé aktivity, dopsal do dotazníků poznámku, „*když to jde, rád se účastním všech zajímavých aktivit, odreaaguju se od reality a nenudím se na baráku, nenapadají mě aspoň blbosti a nic nevyvádím*“. Výsledkem tohoto šetření se potvrzuje **H₂**: Odsouzení preferují častěji zajímavé aktivity před vzdělávacími. S touto otázkou souvisí další hypotéza **H₁**: Odsouzení do 30 let si raději volí zajímavé aktivity na rozdíl od odsouzených vyššího věku (Tabulka 7, Graf 6). Celkem 13 respondentů do 30 let volilo vzdělávací aktivity a 30 respondentů aktivity zajímavé. Oproti respondentům nad 30 let, kteří volili vzdělávací aktivity v počtu 39. Celkem 23 respondentů naopak volilo aktivity zajímavé.

Tab. 7 Volba aktivit respondentů do 30 let

Volba aktivit do 30 let	absolutní počet N	%
vzdělávací akt. do 30let	13	12 %
vzdělávací akt. nad 30 let	39	37 %
zájmové akt. do 30let	30	29 %
zájmové akt. nad 30 let	23	22 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 6 Volba aktivit respondentů do 30 let

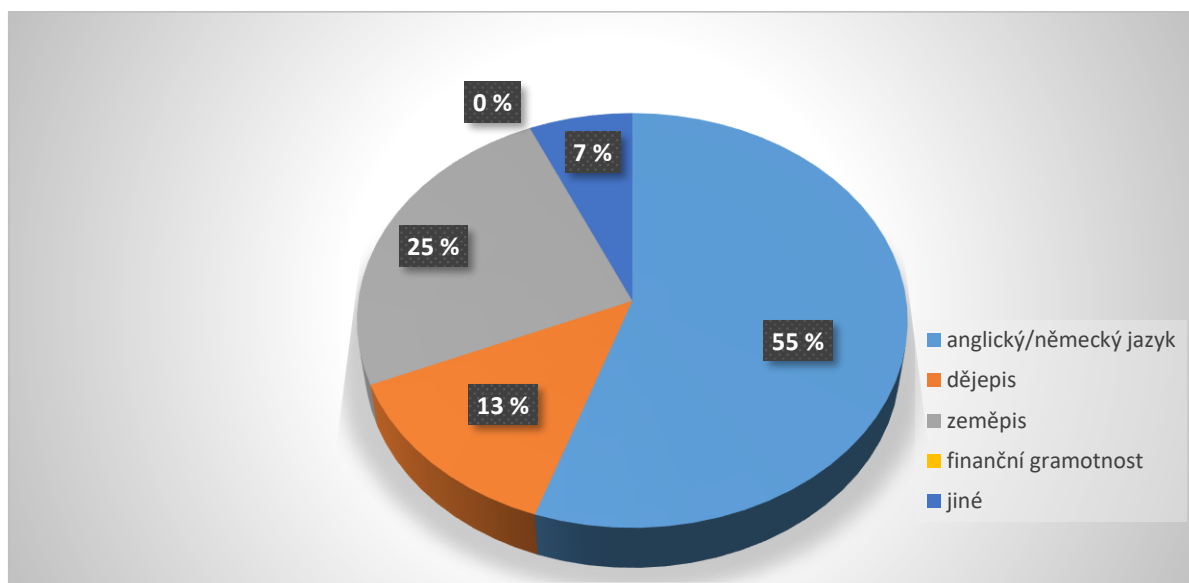

Tab. 8 Výběr respondentů ze vzdělávacích aktivit

Výběr vzdělávacích aktivit	absolutní počet N	%
anglický/německý jazyk	58	55 %
dějepis	14	13 %
zeměpis	26	25 %
finanční gramotnost	0	0 %
jiné	7	7 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 7 Výběr respondentů ze vzdělávacích aktivit

Z výše uvedené tabulky je patrné, že respondenti se nejvíce (v počtu 58) účastní cizích jazyků, poté 26 dotazovaných uvedlo zeměpis, 14 dějepis, 7 respondentů udali kolonku jiné. Respondenti měli možnost u této položky dopsat například to, jaké jiné aktivity se účastní, ale nikdo z dotazovaných tuto možnost nevyužil a položku nechali nevyplněnou. Překvapením pro mě bylo, že žádný z respondentů nezvolil vzdělávací aktivitu, která se nazývá finanční gramotnost. Tato aktivita mimo jiné má za cíl rozvíjet schopnost řešit finanční záležitosti, identifikovat finanční problémy a dluhové pasti, pracovat na získávání nových znalostí a dovedností z oblasti finanční gramotnosti, seznamovat se se základy finanční gramotnosti

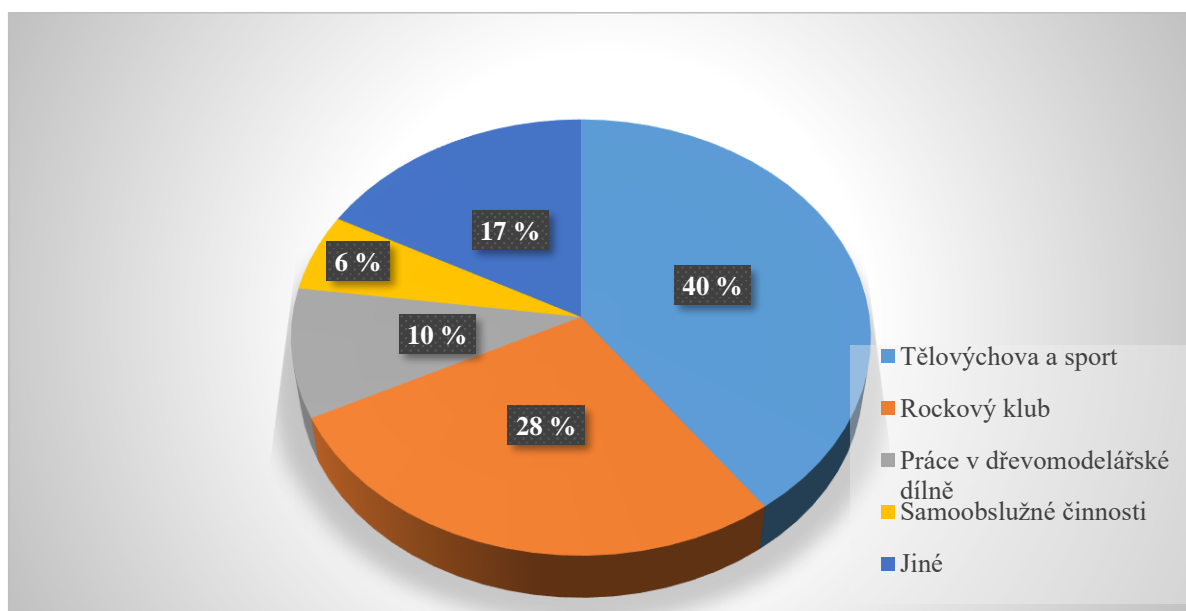
a tím se připravovat na samostatný a zodpovědný život, projevovat snahu o řešení a splácení přednostních pohledávek, například jako výživné na děti, pohledávky, náhrady újmy způsobené poškozenému ublížením na zdraví, způsobené úmyslnými trestnými činy a jiných obdobných peněžitých plnění.

Tab. 9 Výběr respondentů ze zájmových aktivit

Výběr zájmových aktivit	absolutní počet N	%
Tělovýchova a sport	42	40 %
Rockový klub	29	28 %
Práce v dřevomodelářské dílně	10	10 %
Samoobslužné činnosti	6	6 %
Jiné	18	17 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 8 Výběr respondentů ze zájmových aktivit

Nepřekvapivě pro mě nejvyhledávanější zájmovou aktivitou v rámci programu zacházení byla Tělovýchova a sport s počtem 42 respondentů. Takový výsledek je snad proto, že sport pomáhá při napětí a je podstatnou pomůckou k udržení fyzické kondice a úniku od

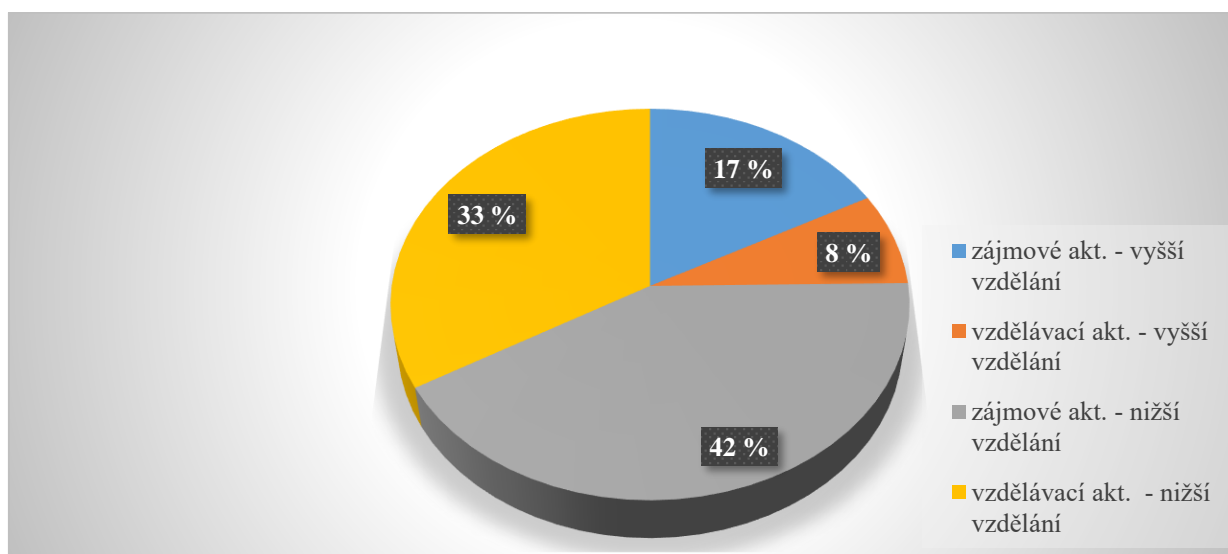
stresu. Dále odsouzení uvádějí Rockový klub s 29 označenými respondenty. I hudba je odsouzenými vnímána jako prostředek k odreagování a příjemné osvěžení stereotypní doby. Na třetím místě odsouzení zvolili kolonku s označením Jiné, tzv. aktivity, které jsem ve stanovené otázce neuvedla. 6 respondentů odpověď jen označilo, 5 respondentů uvedlo včelařství, 4 zahradničení a 3 respondenti šachy. Čtvrté místo v počtu 10 respondentů oblíbenosti zájmových aktivit odsouzení vybrali Práci v dřevomodelářské dílně a jako poslední uvedli Samoobslužné činnosti, kde se v rámci přípravy na propuštění z VTOS maximálně zapojují do samoobslužných činností v příslušném oddílu. Tuto možnost vybralo 6 odsouzených.

Tab. 10 *Preference výběru aktivit, dle dosaženého vzdělání*

Preference aktivit - dle vzdělání	absolutní počet N	%
zájmové akt. - vyšší vzdělání	18	17 %
vzdělávací akt. - vyšší vzdělání	8	8 %
zájmové akt. - nižší vzdělání	44	42 %
vzdělávací akt. - nižší vzdělání	35	33 %
celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 9 *Preference výběru aktivit, dle dosaženého vzdělání*

V tomto výzkumu jsem chtěla potvrdit či vyvrátit hypotézu **H₃**: Odsouzení, kteří mají vyšší stupeň dosaženého vzdělání, mají větší zájem o aktivity vzdělávací na rozdíl od

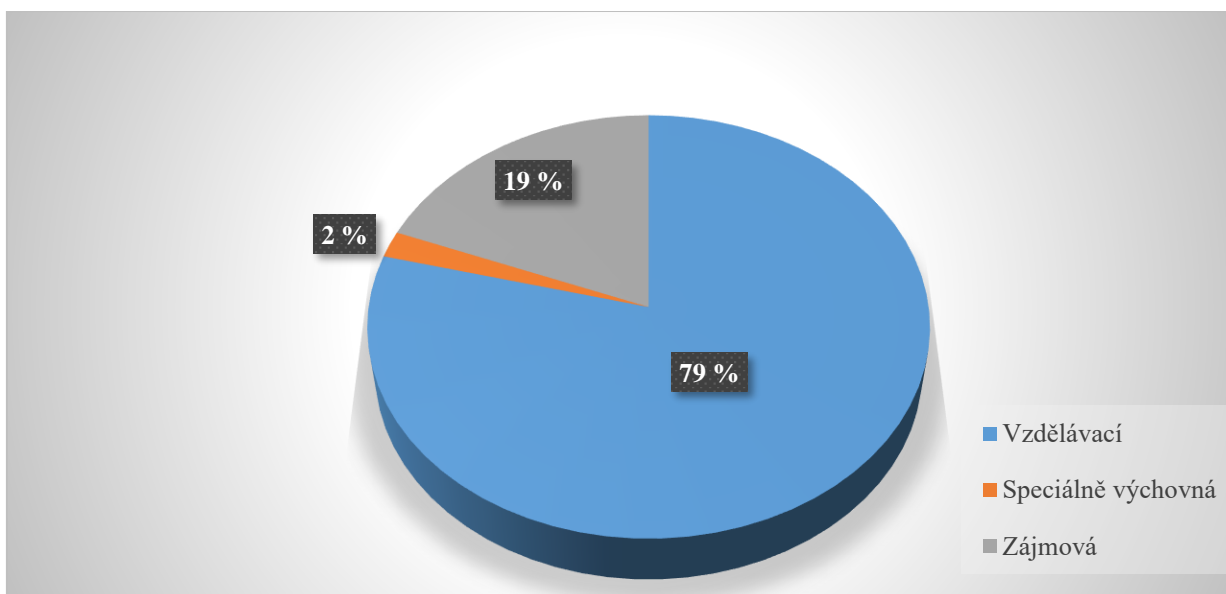
odsouzených s nižším stupněm dosaženého vzdělání. Vycházela jsem společně s **Tab. 4 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů**, za vyšší vzdělání jsem v šetření považovala ukončené střední vzdělání s maturitou, tudíž jsem započítala i vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání. V této skupině volilo vzdělávací aktivitu jen 8 respondentů. 18 respondentů volilo aktivitu zájmovou. Odsouzení s nižším vzděláním, tedy jen, kteří mají vzdělání základní, a střední s výučním listem volilo 35 respondentů vzdělávací aktivity. V převaze byly aktivity zájmové, kde oslovení respondenti volili v počtu 44 hlasy aktivity zájmové.

Tab. 11 Využití PZ respondenty v civilním životě

Využití PZ v civilním životě	absolutní počet N	%
Vzdělávací	83	79 %
Speciálně výchovná	2	2 %
Zájmová	20	19 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 10 Využití PZ respondenty v civilním životě

Při zpracování této otázky jsem si uvědomila, že jsem měla použít do dotazníků i odpověď „nevím“, případně nevyužití žádné aktivity. Přesto odpovědělo všech 100 % dotazovaných respondentů. Na otázku, kterou z nabízených aktivit programu zacházení nejlépe

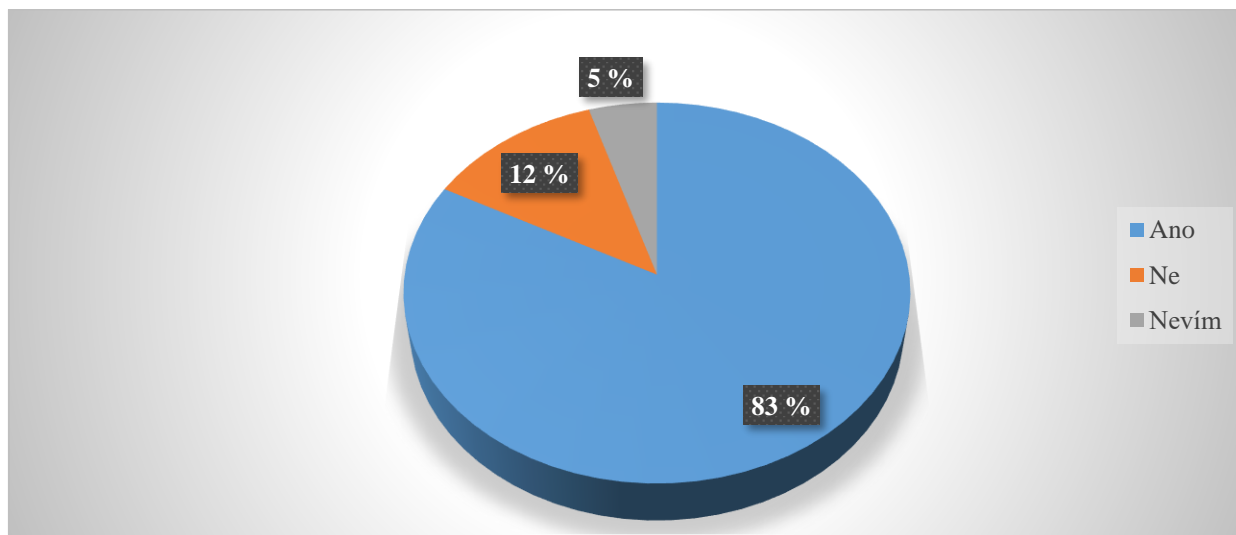
využijete v civilním životě, 83 odsouzených uvedlo vzdělávací aktivitu. 20 respondentů zájmovou a jen 2 odsouzení speciálně výchovnou aktivitu, do které například patří výchovný seminář pro uživatele drog, protidrogová prevence, sociální problematika, ve které se řeší bydlení a práce po výkonu trestu a intervenční program PARDON, kde je cílem pracovat na patřičném uvědomění si rizik spojených s problémovým řízením motorových vozidel.

Tab. 12 Pokračování v aktivitách respondenty v civilním životě

Pokračování v aktivitách	absolutní počet N	%
Ano	87	83 %
Ne	13	12 %
Nevím	5	5 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 11 Pokračování v aktivitách respondenty v civilním životě

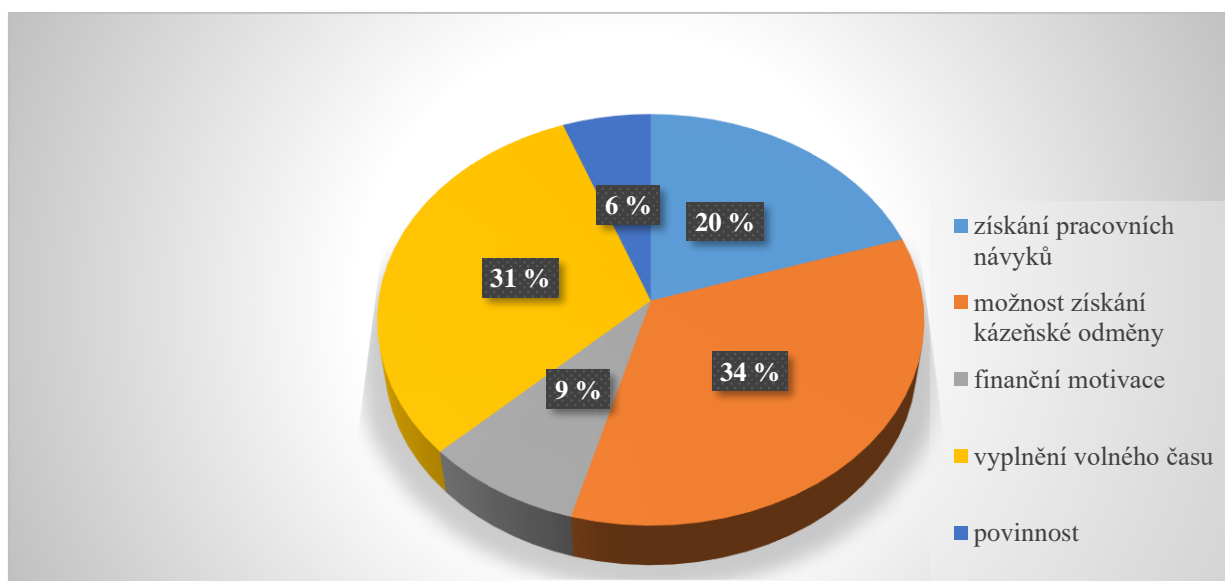

Na uvedenou otázku odpovědělo 87 dotázaných tak, že budou pokračovat v aktivitách po propuštění z výkonu trestu. Tento výsledek mě příjemně překvapil. 13 odsouzených odpovědělo negativně a pouhých 5 respondentů uvedlo, že neví.

Tab. 13 Percepce PZ respondenty

Percepce PZ	absolutní počet N	%
získání pracovních návyků	21	20 %
možnost získání kázeňské odměny	36	34 %
finanční motivace	9	9 %
vyplnění volného času	33	31 %
povinnost	6	6 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 12 Percepce PZ

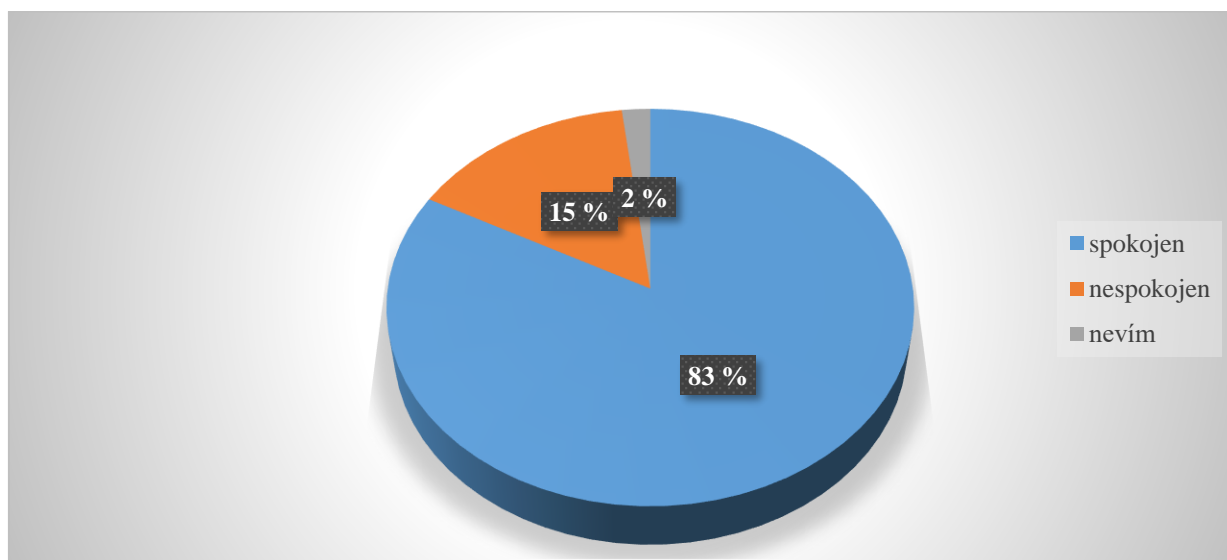
Odsouzení vnímají plnění programu zacházení a vidí největší význam v tom, že jim napomáhá k propracování se dostat k možnosti získat kázeňskou odměnu. Kázeňské odměny mohou být například pochvala, mimořádné povolení návštěvy, mimořádné povolení balíčku, zvýšené kapesné, věcná nebo peněžitá odměna, povolení opustit věznici až na 24 hodin a přerušování výkonu trestu (Zákon 169/1999 § 45). Tuto možnost uvedlo 36 dotázaných. Hned na to druhou nejuváděnější možností bylo vyplnění volného času. Tu označilo 33 respondentů. Získání pracovních návyků uvedlo 21 odsouzených, finanční motivaci 9 odsouzených a pouhých 6 odsouzených uvádí, že vnímají program zacházení jen jako povinnost.

Tab. 14 Hodnocení nabídky aktivit ve Věznici Odolov

Nabídka aktivit V. Odolov	absolutní počet N	%
spokojen	87	83 %
nespokojen	16	15 %
nevím	2	2 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 13 Hodnocení nabídky aktivit ve Věznici Odolov

Cílem této otázky bylo zjistit názor a postoj odsouzených na nabídku prováděných aktivit. 87 odsouzených uvedlo, že jsou spokojeni a 2 odsouzení hodnotili odpovědí, že neví. Nespokojených s nabídkou aktivit ve Věznici Odolov je 16 odsouzených.

Na otázku 12, aby respondenti uvedli, o kterou aktivitu by měli zájem, a v podmínkách výkonu trestu není realizována, odpovědělo celkem 84 respondentů. 21 odsouzených nechalo políčko prázdné. Většina odsouzených brala otázku vážně a uvedli reálné potřeby, ale našlo se i pár pikantních výrazů.

Tab. 15 Respondenty vítané aktivity

aktivity	počet	aktivity	počet
plavání	9x	překážkový běh	1x
sexuální výchova	9x	country club	1x
bojové sporty	8x	basketbal	1x
cyklistika	7x	keramika	1x
autoškola, moto	6x	zámečnictví	1x
malování	5x	pečení	1x
divadlo	4x	sledování filmů	1x
lukostřelba	4x	vyšívání, pletení	1x
parkour	4x	vyprávění vtipů	1x
playstation	3x	florbal	1x
tenis	3x	in - line brusle	1x
počítače	3x	modelářství	1x
rybářský kroužek	2x	zpěv	1x
zálesák	1x	výroba alkoholu	1x
agility	1x	jakékoliv řemeslo	1x

Zdroj: výsledky vlastního šetření

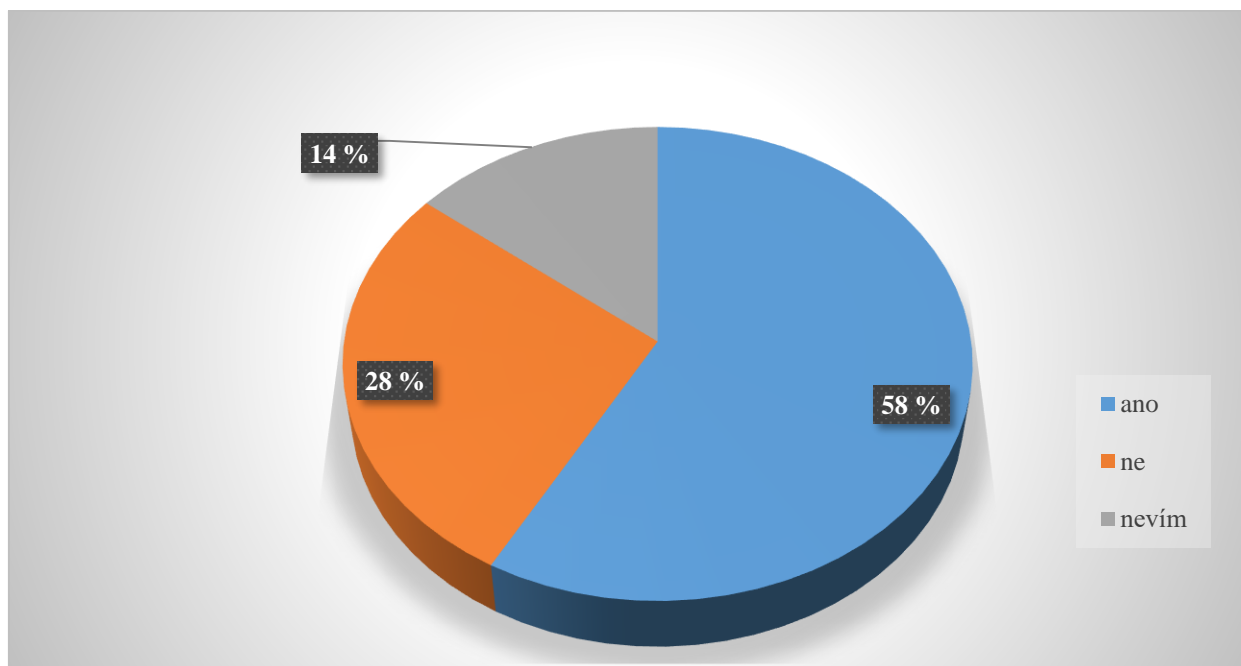
Předposlední otázku vyplnilo z celkového počtu 105 respondentů jen 12 odsouzených. Ti uvedli, že po výkonu trestu by se chtěli věnovat aktivitám, které vykonávají i teď ve věznici. Ať to je práce se dřevem nebo zdokonalování anglického jazyku. Lhostejnost vyplnění otázky přisuzují k pasivitě odsouzených.

Tab. 16 Přístup zaměstnanců k respondentům

Přístup zaměstnanců	absolutní počet N	%
ano	61	58 %
ne	29	28 %
nevím	15	14 %
Celkem	105	100 %

Zdroj: výsledky vlastního šetření

Graf 14 Přístup zaměstnanců k respondentům

Z tabulky vyplývá, že 61 dotazovaných považuje přístup odborných zaměstnanců vůči nim za vstřícný. Je to určitě pro odborné zaměstnance zadostiučinění. Přesto 29 dotazovaných spokojeno není a 15 respondentů neví.

4.5 Vyhodnocení výzkumu

Objektem mého zkoumání byli muži, kteří vykonávají trest odnětí svobody ve Věznici Odolov. Cílem šetření bylo zjistit preference odsouzených ve výběru volnočasových aktivit a programů zacházení ve věznici, a zda odpovídají dostatečně jejich potřebám ve výkonu trestu.

Rozdáno bylo celkem 120 dotazníků a v závěrečné fázi bylo posuzováno 105 dotazníků. Otázky byly stylizovány tak, aby byly uspořádané a orientovány na zkoumanou oblast, kterou jsem si vymezila před zahájením bakalářské práce. Efektivitu daného vzorku jsem si verifikovala v předvýzkumu.

Z celkového šetření a daných otázek jsem zjistila, že nejvíce zastoupenou skupinou, která dotazník vyplnila, jsou odsouzení mezi věkovou hranicí 18 – 30 let. Jsou svobodní a žijí převážně sami. Ve sféře vzdělání mají největší zastoupení muži, kteří mají zakončenou základní školu. Nejčtenější skupinu reprezentovali odsouzení, kteří pobývali ve výkonu trestu poprvé.

V tomto šetření jsem zjišťovala, jaké aktivity odsouzení ve Věznici Odolov preferují. Výsledky ukazují, že zájem odsouzených je především o zájmové aktivity a tím se potvrzuje moje hypotéza **H₂**: *Odsouzení preferují častěji zájmové aktivity před vzdělávacími.* Hypotézu **H₁**: *Odsouzení mladšího věku si raději volí zájmové aktivity na rozdíl od odsouzených vyššího věku,* z mého výzkumu také potvrzují. Šetření tvrzení se prokázalo. Hypotéza **H₃**: *Odsouzení, kteří mají vyšší stupeň dosaženého vzdělání, mají větší zájem o aktivity vzdělávací na rozdíl od odsouzených s nižším stupněm dosaženého vzdělání,* se nepotvrdila, výsledkem mého šetření je, že odsouzení, kteří mají vyšší stupeň vzdělání, mají větší zájem o aktivity zájmové, stejně jako odsouzení s nižším stupněm dosaženého vzdělání.

Cílem šetření mé bakalářské práce bylo zjistit preference odsouzených ve výběru volnočasových aktivit a programů zacházení. Odsouzení upřednostňují zejména zájmové aktivity, co se týče ohledně sportovní činnosti. Ze vzdělávacích aktivit preferují výuku cizích jazyků. Dalším cílem bakalářské práce bylo určit, zda volnočasové aktivity a programy zacházení nabízené ve Věznici Odolov odpovídají dostatečně jejich potřebám ve výkonu trestu. Šetřením jsem diagnostikovala, že z 83% jsou odsouzení spokojeni. Z těchto výsledku usuzují, že nabídka je dostačující a odborní pracovníci provádějí dobrou práci i odsouzení hodnotí jejich přístup k nim za kladný a vstřícný. A většina dotázaných se bude aktivitám, pokud možno, věnovat i po propuštění z výkonu trestu z celkového počtu 83 % odsouzených. Tyto pozitivní výsledky můžeme chápat jako řádný vstup pro snadnější zapojení do společnosti po propuštění z výkonu trestu.

Závěr

Jeden z hlavních cílů odborných zaměstnanců Vězeňské služby je, že na odsouzené budou působit tak, aby odsouzení omezili riziko recidivy svého zločinného chování a vedli po propuštění z výkonu trestu samostatný, nezávislý život. Pro nabytí tohoto záměru má Vězeňská služba prostředek, kterým lze nebezpečí recidivy zredukovat. Jsou to tzv. programy zacházení. Příznivého úspěchu lze dosáhnout, ale jen tehdy, pokud recidivista přijme za své konání odpovědnost a je ochoten věnovat adekvátní snahu o příznivou životní změnu.

Bakalářská práce je věnována volnočasovým aktivitám a programům zacházení ve Věznici Odolov. V oddělených kapitolách je tato problematika zhotovena podrobněji. Práce je formovaná do teoretické a praktické části.

V teoretické části jsou na základě studia odborné literatury představena obecná témata vězeňství, jako je historie výkonu trestu, Vězeňská služba České republiky v současnosti a oddělení výkonu trestu, její zaměstnanci a jejich úloha v organizaci.

Další kapitola je věnována resocializaci a edukaci, právu a povinnostem odsouzených, souhrnné analýze rizik a potřeb odsouzených a dostupným skupinám vnitřní diferenciaci.

Následující kapitola pojednává o volnočasových aktivitách a programech zacházení a jejich podmínkách, úkolech a okolnostech. Tato kapitola je tvořena šesti podkapitolami. V těchto podkapitolách se dozvíme, jak jsou programy zacházení tvořeny a realizovány ve Věznici Odolov, dále jsou představeny složky programů zacházení a jejich obsah, druhy aktivit, kterých se odsouzení účastní. Jejich cíle, míra intervence působení na odsouzeného a v neposlední řadě personální zabezpečení realizací programů zacházení ve Věznici Odolov. Dále jsou představeny tzv. standardizované programy.

Čtvrtou a poslední kapitolu představuje empirická část, která má výzkumný charakter. Vlivem anonymních dotazníků prověřuje a zkoumá vliv programů zacházení ve Věznici Odolov. Dále uvádí popis místa výzkumu, metody, cíle, hypotézy, objasňuje a vyhodnocuje výsledky šetření.

Šetření jsem prováděla proto, abych uskutečnila záměr, který jsem si na začátku bakalářské práce stanovila. Cílem práce bylo zjistit preference odsouzených ve výběru volnočasových aktivit a programů zacházení ve Věznici Odolov. A zda odpovídají dostatečně jejich potřebám ve výkonu trestu. Cíl šetření byl splněn. Zjistila jsem, že odsouzených preferují především aktivity zájmové a jejich nabídka ve Věznici Odolov je dostačující.

Mohu shledat, že mi výzkum poskytl mnoho nových znalostí a informací, co se týče využívání aktivit a programů zacházení. Musíme si ale uvědomit, že struktura resocializace není jen po dobu výkonu trestu, ale měla by pokračovat i po propuštění odsouzeného. Poté hovoříme o postpenitenciární péči. Tu obstarávají Probační a mediační služba, sociální kurátoři a různorodé neziskové organizace. Přála bych si, aby moje práce byla určitou inspirací pro všechny, kteří se zajímají o vězeňství.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně: od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. Praha: Grada, 1999. Právo pro každého (Grada). 158 s. ISBN 80-7169-555-6.

BIEDERMANOVÁ, Eva, PETRAS Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8.

DRAHÝ, František, HŮRKA Jindřich a PETRAS Michal. *SARPO: charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018. 148 s. ISBN 978-80-270-5197-7.

ERIKSON, Erik H. a ERIKSON Joan M. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: doplněné vydání o devátém stupni vývoje od Joan M. Eriksonové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Psychologie P. 128 s. ISBN 80-7106-291-x.

FÁBRY, Anton. *Úvod do penologie*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca, 2006. Edícia právo – ekonómia – demografia. 175 s. ISBN 80-89185-23-1.

FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Přeložil Čestmír PELIKÁN. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). 427 s. ISBN 80-86019-96-9.

FRANCEK, Jindřich a WOHLSCHLAGER Leopold. *Zločin a trest v českých dějinách*. Vyd. 3. Praha: Rybka Publishers, 2002, 543 s. ISBN 80-86182-68-1.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. 183 s. ISBN 80-86708-05-5.

JANDOUREK, Jan. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Praha: Portál, 2011. 175 s. ISBN 978-80-262-0026-0.

JIŘIČKA, Václav a PROKEŠOVÁ Eva. *Úvod do zkoumání efektivity intervenčních programů v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2012. 144 s. ISBN není

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). 189 s. ISBN 978-80-7552-163-7.

KOZEL, Roman. 2006, *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 277 s. ISBN 80-247-0966-X.

KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.

MEZNÍK, Jiří, KALVODOVÁ Věra a KUCHTA Josef. *Základy penologie*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. 74 s. ISBN 80-210-1248-x.

MOTEJL, Otakar. *Vězeňství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). 336. ISBN 978-80-7357-606-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. 229 s. ISBN sbn80-7178-569-5.

RASZKOVÁ, Tereza a SVOBODA HOFERKOVÁ Stanislava. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 125 s. ISBN 978-80-7435-264-5.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 57 s. ISBN 978-80-7372-203-6.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007 [i.e. 2008]. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6.

SPOUSTA, Vladimír. *Vádemékum autora odborné a vědecké práce humanitního a sociálního zaměření*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. 230 s. ISBN 978-80-7204-617-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7.

VÁLKOVÁ, Helena, ČERNÍKOVÁ Vratislava a FIRSTOVÁ Jana. *Aktuální otázky vězeňství*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014. 233 s. ISBN 978-80-7251-426-7.

Internetové zdroje

VSČR, [online, cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/historie/>

VSČR, [online, cit. 2021-02-07]. Dostupné z: [https://www.vscr.cz/Koncepce-vezenstvi.pdf\(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/Koncepce-vezenstvi.pdf(vscr.cz))

Ošetřovatelství, [online, cit. 2021-02-09]. Dostupné z <https://www.ose.zshk.cz/vyuka/edukace.aspx?id=1>

MVCR, [online, cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/informace-o-realizaci-stand-programu-zachazeni-doc.aspx>

Legislativní dokumenty

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 5/2016 *zabezpečujících výkon a vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence*, ASPI, 2021

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 35/2011 *pravidla pro tvorbu a realizaci standardizovaných programů ve výkonu trestů odnětí svobody*, ASPI, 2021

Zákon č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Esipa.cz* [online, cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=2017s058>

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online, cit. 2021-02-15]. Dostupný z: [https://www.169/1999 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody \(zakonyprolidi.cz\)](https://www.169/1999 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody (zakonyprolidi.cz))

Statistická ročenka - Účelová publikace Čj.: VS-156993/ČJ-2016-805000-STAT www.vscr.cz

Seznam použitých zkratk

VS ČR	Vězeňská služba České republiky
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
ZVTOS	Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
ČR	Česká republika
OVT	Oddělení výkonu trestu
NGŘ	Nariadení generálního ředitele
ŘV	ředitel věznice
ŘVTOS	Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb.
PZ	program zacházení
SP	standardizované programy

Seznam obrázků

Obrázek 1 *Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR*

Seznam tabulek

Tabulka 1 - *Složky programů zacházení*

Tabulka 1.2 - *Druhy programů zacházení dle stanovené míry kriminogenních rizik v Komplexní zprávě*

Tabulka 1.3 - *Personální zabezpečení realizací aktivit programu zacházení ve Věznici Odolov*

Tabulka 2 - *Věk respondentů*

Tabulka 3 - *Rodinný stav respondentů*

Tabulka 4 - *Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů*

Tabulka 5 - *Četnost trestů respondentů*

Tabulka 6 - *Obliba aktivit PZ u respondentů*

Tabulka 7 - *Volba aktivit respondentů do 30 let*

Tabulka 8 - *Výběr respondentů ze vzdělávacích aktivit*

Tabulka 9 - *Výběr respondentů ze zájmových aktivit*

Tabulka 10 - *Preference výběru aktivit, dle dosaženého vzdělání*

Tabulka 11 - *Využití PZ respondenty v civilním životě*

Tabulka 12 - *Pokračování v aktivitách respondenty v civilním životě*

Tabulka 13 - *Percepce PZ respondenty*

Tabulka 14 - *Hodnocení nabídky aktivit ve Věznici Odolov*

Tabulka 15 - *Respondenty vítané aktivity*

Tabulka 16 - *Přístup zaměstnanců k respondentům*

Seznam grafů

Graf 1 - *Věk respondentů*

Graf 2 - *Rodinný stav respondentů*

Graf 3 - *Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů*

Graf 4 - *Četnost trestů respondentů*

Graf 5 - *Obliba aktivit PZ u respondentů*

Graf 6 *Volba aktivit respondentů do 30 let*

Graf 7 - *Výběr respondentů ze vzdělávacích aktivit*

Graf 8 - *Výběr respondentů ze zájmových aktivit*

Graf 9 - *Preference výběru aktivit, dle dosaženého vzdělání*

Graf 10 - *Využití PZ respondenty v civilním životě*

Graf 11 - *Pokračování v aktivitách respondenty v civilním životě*

Graf 12 - *Percepce PZ respondenty*

Graf 13 - *Hodnocení nabídky aktivit ve Věznici Odolov*

Graf 14 - *Přístup zaměstnanců k respondentům*

Přílohy

Příloha 1 - *Dotazník*

Příloha 2 - *Žádost ŘV*

DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

Předem Vám děkuji za upřímné vyplnění dotazníku, který slouží k bakalářské práci.
Dotazník je anonymní. Vaši odpověď označte nebo u otevřených otázek vyplňte slovně.

1. Je mi _____ let.

2. Jsem:

- Svobodný, žiji sám
- Svobodný, žiji s rodiči
- Svobodný, žiji s družkou/druhem
- Ženatý
- Rozvedený

3. Moje nejvyšší dosažené vzdělání je:

- Základní vzdělání
- Střední vzdělání s výučním listem
- Střední vzdělání s maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské vzdělání

4. Ve výkonu trestu odnětí svobody jsem:

- Poprvé
- Podruhé
- Potřetí
- Více: _____

5. Z aktivit stanoveného programu se nejraději účastním:

- Vzdělávacích aktivit
- Zájmových aktivit

6. Ze vzdělávacích aktivit se účastním:
- Anglického/německého jazyka
 - Dějepisu
 - Zeměpisu
 - Finanční gramotnosti
 - Jiné: _____
7. Ze zájmových aktivit se účastním:
- Tělovýchova a sport
 - Rockový klub
 - Práce v dřevomodelářské dílně
 - Samoobslužné činnosti
 - Jiné: _____
8. Kterou z nabízených aktivit programu zacházení nejlépe využijete v civilním životě?
- Vzdělávací
 - Speciálně výchovnou
 - Zájmovou
9. Budete pokračovat v aktivitách v civilním životě?
- ano
 - ne
 - nevím
10. Plnění programu zacházení vnímám jako:
- Získání pracovních návyků
 - Možnost získat kázeňskou odměnu
 - Finanční motivace
 - Vyplnění volného času
 - Povinnost
11. Jak hodnotíte nabídku aktivit ve Věznici Odolov?
- Spokojen
 - Nespokojen
 - Nevím
12. Uveďte aktivitu, o kterou byste měl zájem a není v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody realizována (aktivita, které jste se např. věnoval v civilním životě):
-

13. Uveďte aktivitu, které se věnujete ve výkonu trestu odnětí svobody a rád byste se jí věnoval i po propuštění z výkonu trestu:

14. Považujete přístup odborných zaměstnanců vůči Vám za vstřícný?

- Ano
- Ne
- Nevím

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY
Věznice Odolov
Příhr. 10, 542 34 Malé Svatoňovice
Tel.: 499 867 111, Fax: 499 867 370, ISDS: 583d3n2

Vrchní rada
plk. Mgr. Tomáš Kubín
ředitel věznice Odolov

V Odolově dne 25. 1. 2021

Žádost

Vážený pane řediteli,

žádám Vás o možnost provést u odsouzených ve Věznici Odolov výzkumné šetření formou dotazníků a o možnost studia vybrané dokumentace za účelem sepsání mé bakalářské práce. U všech získaných informací bude brán zřetel ve smyslu zákona č. 101/2000 Sb. (Zákon o ochraně osobních údajů) a ve smyslu vnitřních předpisů Věznice Odolov.

Vrchní asistent
pprap. Michala Luxová
správní referent OVT

Schvaluji – Neschvaluji

Dne: 26.1.2021

Vrchní rada
plk. Mgr. Tomáš Kubín
ředitel Věznice Odolov